

Tillsynsvägledning om tillämpning av 6 § lagen om allmänna vattentjänster (LAV)

Remissversion oktober 2025

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
Introduktion till vägledning för tillsyn av tillämpningen av 6 § lag om allmänna vattentjänster	4
Syfte och målgrupp	4
Tillsynsmyndighet och tillsynsvägledande myndighet	4
Avgränsningar av tillsynsvägledningssuppdraget	4
Lagstiftning om allmänna vattentjänster	5
Bakgrund till lag om allmänna vattentjänster	5
Lag om allmänna vattentjänster	6
Vilka vattentjänster avses i LAV?	7
Hur bör 6 § LAV tolkas?	7
Allmänna förutsättningar för handläggningen av tillsynsärenden enligt 6 § LAV	11
Hur kan tillsynsuppdraget tolkas?	11
Vad innebär det att länsstyrelsen ska vaka över att kommunen ordnar en allmän va-anläggning?	12
Vad innebär det att länsstyrelsen ska verka för att kommunen ordnar en allmän va-anläggning?	12
Vad innebär det att vidmakthålla en allmän va-anläggning?	12
Annat arbete på länsstyrelsen som angränsar till tillsyn enligt LAV	13
Tillsynsplanering	13
Tillsyn genom kommunbesök	15
Tillsyn enligt LAV - steg för steg	16
Egeninitierad tillsyn	16
Tillsyn föranledd av klagomål	16
Handläggning steg för steg	16
Steg 1-2 Initiering av klagomålsärende samt inledande bedömning	17
Steg 3-5 Utredning av behov enligt 6 § LAV i ett specifikt område	18
A – När kommunen avser ordna allmän anläggning	19
B – När kommunen bedömer att va-frågorna inte behöver lösas i ett större sammanhang	19
C – När kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning	24

Relevanta rättsfall.....	25
Steg 6 Kommunikering.....	26
Relevanta rättsfall.....	26
Steg 7 Bedömning.....	27
A – Kommunen avser ordna allmän anläggning	27
B – Kommunen bedömer att va-frågorna inte behöver lösas i ett större sammanhang .	27
C – Kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning	41
Rimlighetsavvägning.....	47
Relevanta rättsfall.....	47
Steg 8-9 Beslut.....	50
Beslut	52
Underrättelse om beslut	56
Relevanta rättsfall	57
Steg 10 Uppföljning av beslut	57
När beslutet avser föreläggande om verksamhetsområde och ordnande av allmän anläggning	57
När beslutet innebär att ärendet avslutats eftersom enskild gemensam anläggning avses inrättas.....	59
Vägledning från nationella myndigheter i frågor som kan beröra LAV	59
Boverket	59
Naturvårdsverket.....	59
Livsmedelsverket	59
Sveriges geologiska undersökning	60
Havs- och vattenmyndigheten	60
Hur lag om allmänna vattentjänster förhåller sig till miljöbalken, livsmedelslagen och plan- och bygglagen.....	60
Vattenförvaltning och miljö kvalitetsnormer.....	61
Va-planer, vattentjänstplaner och vattenplaner	62
Kommunal va-plan	62
Vattentjänstplan	62
Vattenplan	63
Referenser	63

Introduktion till vägledning för tillsyn av tillämpningen av 6 § lag om allmänna vattentjänster

Denna vägledning är ett led i Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledning till länsstyrelsen i frågor om tillämpningen av 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV). Den bygger på bland annat förarbetsuttalanden och den rättspraxis som vuxit fram genom beslut och domar från Va-nämnden och Mark- och miljööverdomstolen (MÖD). Vägledningen är till skillnad från lagar, förordningar och föreskrifter inte juridiskt bindande.

Syfte och målgrupp

Syftet med vägledningen är att ge stöd till handläggare på länsstyrelserna i deras tillsyn av hur kommunerna fullgör skyldigheten enligt 6 § LAV att tillgodose behovet av vattentjänster.

Vägledningen syftar till att tillsynen ska bedrivas ändamålsenligt. En avsikt är att öka förutsättningarna för att handlägga tillsynsärenden rättssäkert och korrekt. En annan avsikt är att öka samsynen vid tillsyn, både mellan handläggare inom en länsstyrelse och mellan länsstyrelserna,

Tillsynsmyndighet och tillsynsvägledande myndighet

Enligt 51 § LAV utövar länsstyrelsen tillsyn över att kommunen fullgör skyldigheten enligt 6 § LAV att tillgodose behovet av vattentjänster. Länsstyrelsen får förelägga kommunen att fullgöra skyldigheten. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Havs- och vattenmyndigheten är sedan den 1 juli 2023 den myndighet som ska ge tillsynsvägledning till länsstyrelsen i frågor om tillämpningen av 6 § lagen om allmänna vattentjänster, se 3 § förordning (2007:701) om allmänna vattentjänster. Tillsynsvägledande myndighet har tidigare saknats.

Av 4 § förordning om allmänna vattentjänster framgår att länsstyrelsen på begäran ska lämna den information som Havs- och vattenmyndigheten behöver för sin tillsynsvägledning.

Avgränsningar av tillsynsvägledningsuppdraget

Av 3 § förordning om allmänna vattentjänster framgår att Havs- och vattenmyndighetens tillsynsvägledningsansvar är avgränsat till tillämpningen av 6 § lag om allmänna vattentjänster:

3 § Havs- och vattenmyndigheten ska ge tillsynsvägledning till länsstyrelsen i frågor om tillämpningen av 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.

Tillsynsvägledningsansvaret innefattar inte vägledning till kommunerna, till exempel om vattentjänstplaner enligt 6 a-d §§.

Någon definition av tillsynsvägledning enligt lagen om allmänna vattentjänster finns inte i lagen eller i förarbetena. Havs- och vattenmyndigheten har valt att utgå från definitionen av begreppet tillsynsvägledning i 26 kap. 1 a § miljöbalken:

1 a § Med tillsynsvägledning avses att
1. utvärdera, följa upp och samordna tillsynen, och
2. ge råd och stöd till tillsynsmyndigheterna.

Tillsynsvägledningen syftar till att säkerställa att tillsynen bedrivs ändamålsenligt.

Riksrevisionen uttrycker i [rapport 2018:31 "Bädda för bättre tillsyn"](#) att "syftet med tillsynsvägledning är att styra och stödja den operativa tillsynen för att på så sätt öka enhetligheten i tillsynen och motverka icke-motiverade variationer i hur reglerna för den tillsynade verksamheten tillämpas." Tillsynsvägledningen är vidare enligt Riksrevisionen ändamålsenlig om den "utgör ett effektivt stöd för tillsynsmyndigheterna att utföra sin tillsyn på ett effektivt, rättssäkert och likvärdigt sätt". (Riksrevisionen, 2018)

Lagstiftning om allmänna vattentjänster

Bakgrund till lag om allmänna vattentjänster

Alla människor behöver tillgång till vatten och avlopp. Vattenförsörjning och avloppshantering har därför sedan länge varit reglerat i Sverige. I första hand har syftet med regleringen varit att säkra tillgången till rent dricksvatten och att motverka smittspridning och andra allvarliga olägenheter av avloppshantering.

Äldre lagstiftning – både 1880 års vattenrättsförordning samt 1918 års vattenlag - har ställt krav på ett godtagbart omhändertagande av avloppsvatten. Behoven och kraven på tillgång till rent dricksvatten och fungerande avloppslösningar har ökat med tiden och med samhällsutvecklingen. I lag (1955:314) om allmänna vatten och avloppsanläggningar (VAL 55) fick kommunerna ansvaret för att ordna allmänna va-anläggningar där va-försörjningen med hänsyn till behovet att förebygga sanitära olägenheter, behövde ordnas i ett större sammanhang (Lag (1955:314) om allmänna vatten och avloppsanläggningar).

VAL 55 ersattes 1970 av lag (1970:244) om allmänna vatten och avloppsanläggningar. I denna lag angavs att "behöver med hänsyn till hälsoskyddet vattenförsörjning och avlopp för viss befintlig eller blivande bebyggelse ordnas i ett större sammanhang, skall kommunen sörja för eller tillse, att allmän va-anläggning kommer till stånd, så snart det kan ske" (Lag (1970:244) om allmänna vatten och avloppsanläggningar, 1970). Denna lag ersattes i sin tur 2007 av lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (LAV).

Lag om allmänna vattentjänster jämfört med lag om allmänna vatten och avloppsanläggningar

Utöver att hanteringen av vatten och avlopp ska skydda människors hälsa har kunskapen om avloppsutsläppens påverkan på recipienten ökat med tiden. Sedan den 1 januari 2007, då lag om allmänna vattentjänster (LAV) trädde ikraft, är såväl skyddet för människors hälsa som skyddet av miljön en grund för kommunens ansvar att ordna en allmän va-anläggning. Det övergripande syftet med LAV uttrycks i 1 §: "Bestämmelserna i denna lag syftar till att

säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.”

Avloppsbegreppets koppling till ett detaljplaneområde när det gäller bortledande av dag- och dränvatten i den äldre lagstiftningen ersattes i LAV med att istället gälla alla områden med en samlad bebyggelse som kan ha behov av en allmän dagvattenanläggning (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 47). Detta, tillsammans med det utvidgade ansvaret för skyddet av miljön, resulterade i att kommunernas ansvar för att ordna med allmänna vatten- och avloppsanläggningar utökades därmed 2007. Se även avsnitt [Vad är samlad bebyggelse?](#)

Förutom dessa utvidgningar av kommunernas ansvar ansåg lagstiftaren att det även var viktigt att försöka tillgodose intresset av en god hushållning med naturresurserna, men att detta inte borde vara en särskild grund för kommunens utbyggnadsskyldighet. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 45) Se även [10 § LAV](#).

Lag om allmänna vattentjänster

Länsstyrelsen har tillsyn av att kommunen uppfyller sina skyldigheter enligt 6 § LAV som lyder:

6 § *Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen*

- 1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och*
- 2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän vattenanläggning.*

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Andra stycket tillkom den 1 januari 2023, i syfte att göra tillämpningen av 6 § mer flexibel. Regeringen anger i prop. 2021/22:208 (sid 19-20) att det även utan tillägget i andra stycket är möjligt för kommunerna att beakta enskilda anläggningar vid bedömningen av det miljö- eller hälsomässiga behovet av en vattentjänst, men att det finns en osäkerhet hos många kommuner kring i vilken utsträckning enskilda anläggningar, till exempel gemensamhetsanläggningar, kan beaktas. Detta är regeringens motiv för att tydliggöra bestämmelsen så att det framgår att en enskild anläggning under vissa förutsättningar ska kunna tillgodose behovet av en vattentjänst. Regeringen betonar att tillägget i bestämmelsen inte syftar till att inskränka det allmännas ansvar för vattentjänster, utan till att tydliggöra vikten av en flexiblare behovsbedömning utifrån tekniska, miljömässiga och samhällsekonomiska aspekter (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, ss. 19-20). Bedömningen av om behoven kan tillgodoses med enskild anläggning behöver göras innan beslut om verksamhetsområde fattas.

Nya bestämmelser 6 a-d §§ har också tillkommit. Det har här införts en skyldighet för kommunerna att från och med den 1 januari 2024 ha en vattentjänstplan som ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Vilka vattentjänster avses i LAV?

Med vattentjänster avses enligt 2 § LAV vattenförsörjning och avlopp. Förarbeten och praxis har slagit fast att syftet med en allmän va-anläggning primärt är att tillgodose hushållsförbrukares normala behov av vattenförsörjning och avlopp och att behov för andra ändamål kommer i andra hand. Huvudmannen för en allmän va-anläggning är inte skyldig att tillhandahålla vattentjänster med annan kvalitet och kvantitet än vad som normalt behövs för hushållsändamål. Det är den standarden som användarna kan kräva. De kan inte med stöd av LAV göra anspråk på vattentjänster av annan särskild beskaffenhet, vare sig kvantitativt eller kvalitativt. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43) Se även avsnitt [Vilka vattentjänster finns behov av att ordna och vilka behov är kommunen skyldig att tillgodose?](#)

Vattenförsörjning

Med vattenförsörjning avses, enligt 2 § LAV, tillhandahållande av vatten som är lämpligt för normal hushållsanvändning. Det handlar både om tillgång till vatten av tillräcklig mängd och tillgång till vatten av tillräcklig kvalitet.

Avlopp

Avloppstjänsterna som kommunen, enligt 2 och 6 §§ LAV, kan ha ansvar för att tillgodose avser att

- 1) leda bort spillvatten
- 2) leda bort vatten som har använts för kylning
- 3) leda bort dagvatten och dränvatten från
 - ett område med samlad bebyggelse
 - en begravningsplats.

Hur bör 6 § LAV tolkas?

Kommunens skyldighet uttrycks i 6 § LAV:

*Om det med hänsyn till **skyddet för människors hälsa eller miljön** behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp **i ett större sammanhang** för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen*

1. *bestämma det **verksamhetsområde** inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och*
2. *se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en **allmän va- anläggning**.*

*Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att **tillgodose behovet av en vattentjänst genom en***

enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Verksamhetsområde kan bestämmas för

- dricksvattenförsörjning
- spillvattenavledning
- dag- och dränvattenavledning

vilket motsvarar de vattentjänster som kommunens skyldigheter kan omfatta.

Med allmän va-anläggning avses en va-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldighet enligt LAV (2 § LAV). Det är endast kommuner som kan vara ansvariga för att tillhandahålla allmänna vatten- och avloppstjänster. LAV är vidare teknikneutral, vilket innebär att det är kommunen som avgör hur behovet av vattentjänsten ska tillgodoses.

Nedan följer en översiktlig beskrivning av rekvisiten (skälen)

- [Skydd för människors hälsa](#)
- [Skydd för miljön](#)
- [Större sammanhang](#)

vilka är utgångspunkten för att bedöma om det finns ett kommunalt ansvar för vattentjänster, samt vägledning om [behovsbedömning enligt 6 § andra stycket LAV](#).

För detaljerade hänvisningar till förarbeten, rättspraxis med mera se avsnitt [Steg 7 Bedömning](#).

Skydd för människors hälsa

Behovet av att lösa vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang uppstår när det finns risk för människors hälsa till följd av exempelvis bristfälligt renat avloppsvatten som riskerar att förorena dricksvattentäkter eller badvatten och det inte går att lösa problemet med individuella anläggningar. Behovet kan också uppstå om det till exempel råder brist på dricksvatten av godtagbar kvalitet eller om återkommande översvämningar leder till fukt- och mögelproblem i bostäder.

Av förarbetena till LAV kan, när det gäller skyddet för människors hälsa, inte utläsas några särskilda krav på olägenheternas omfattning eller på att den allmänna va-anläggningen påtagligt ska minska dessa. Däremot måste olägenheter för människors hälsa kunna förutses för att det ska anses finnas ett behov av en allmän va-anläggning för att tillgodose hälsoskyddet. Med olägenhet för människors hälsa avses enligt 9 kap. 3 § miljöbalken en störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig. Se även avsnitt [Hälsoskyddsrekvisitet](#).

Skydd för miljön

Av förarbetena till LAV framgår att för att miljörekvisitet ska kunna anses vara uppfyllt krävs att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 45). Detta innebär till exempel att den mängd näringsämnen som ska förhindras att

nå recipienten inte kan vara försumbar sett till recipientens totala belastning. Se även avsnitt [Miljöskyddsrekvisitet](#).

Större sammanhang

Av praxis till LAV framgår att det med ett större sammanhang normalt avses 20–30 fastigheter i en samlad bebyggelse. Kravet på ett ingripande från hälso- eller miljöskyddssynpunkt får normalt inte vara begränsat till ett fåtal fastigheter utan ska vara av den art att de påkallar mera omfattande åtgärder.

En utbyggnad av en befintlig eller planerad allmän anläggning kan dock enligt rättspraxis ske för färre fastigheter än 20–30, om bebyggelsen ligger samlad och hälso- eller miljömässiga skäl gör sig gällande i stor utsträckning. I praxis har till och med enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansetts planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas va-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 42).

Behovsbedömning enligt 6 § andra stycket LAV

Av 6 § andra stycket LAV framgår att vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Bestämmelsen avser behovsbedömningen för ett område som helhet, inte för varje fastighet.

Det finns minst två situationer där länsstyrelsen kan behöva förhålla sig till 6 § andra stycket LAV (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, ss. 52-53):

1. kommunen bedömer att det inte finns behov av att ordna vattenförsörjning och/eller avlopp i ett större sammanhang i området eftersom behoven är tillgodosedda eller kan tillgodoses med enskilda individuella anläggningar, eventuellt efter tillsyn
eller
2. kommunen bedömer att det finns behov av att ordna vattenförsörjning och/eller avlopp i ett större sammanhang men att behoven är tillgodosedda eller kan tillgodoses genom en eller flera enskild/a gemensam/ma anläggning/ar.

Prop. 2021/22:208 betonar att tillägget i 6 § andra stycket LAV inte är avsett att ändra kommunens ansvar enligt LAV för att ordna vattentjänster, utan att ge utrymme för en flexiblare bedömning av hur behovet av vattentjänster inom ett område kan tillgodoses (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 20). Det är viktigt att beakta att bedömningen kan bli olika beroende på vilken vattentjänst som är aktuell. Se även avsnitt [Steg 7 Bedömning](#) och avsnitt [Vattenförvaltning och miljö kvalitetsnormer](#).

Vem bedömer om det finns förutsättningar att tillgodose behoven på annat sätt än genom en allmän anläggning?

Det är kommunen som har ansvaret för att bedöma om det finns förutsättningar för att tillgodose behovet av vattentjänster genom enskild anläggning i stället för genom allmän

anläggning (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 20). Länsstyrelsen behöver alltså inte själv ta fram underlagen för att avgöra om det, i ett område där det föreligger ett kommunalt ansvar, går att lösa behoven genom enskild/a anläggning/ar. Länsstyrelsen ska istället bedöma om kommunen visat att det går att tillgodose identifierade behov med en enskild anläggning, med hänsyn till bland annat möjligheten att följa miljö kvalitetsnormer.

Om det handlar om ett område där enskilda individuella anläggningar är möjliga och tillräckliga för att lösa tillgång till dricksvatten och avlopp, eventuellt efter tillsyn, så ligger det i kommunens intresse att kunna visa detta för länsstyrelsen, för att undvika ett eventuellt föreläggande. Om länsstyrelsen inte håller med kommunen ligger bevisbördan på länsstyrelsen att visa på behoven av en allmän anläggning.

Vad avses med enskild anläggning?

En enskild anläggning definieras i 2 § LAV som *”en va-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en allmän va-anläggning”*.

En enskild anläggning kan utgöras av en va-lösning för en enstaka fastighet, men kan också utgöras av gemensamma va-lösningar för två eller flera fastigheter.

Om en kommun äger och driftar en anläggning som ligger utanför verksamhetsområde så är det per definition en enskild anläggning eftersom en allmän anläggning enligt 2 § LAV är en va-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt LAV. Ett verksamhetsområde är det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän va-anläggning.

Vilka krav behöver de enskilda anläggningarna uppnå?

Enskilda lösningar behöver inte uppfylla den miljö- och hälsoskyddsprestanda som krävs när det gäller allmänna va-anläggningar. Kravet enligt 6 § andra stycket LAV är att en enskild anläggning ska ge ett *”skydd som kan godtas med hänsyn till människors hälsa och miljön”*. Det finns inte något krav på att behoven ska tillgodoses bättre genom den enskilda anläggningen än genom en allmän va-anläggning.

Bedömningen av om en enskild anläggning ger godtagbart skydd måste avgöras utifrån de lokala förhållandena. Bedömningen ska göras utifrån behovet av skydd för människors hälsa och miljön, vilket kan vara olika för olika vattentjänster. Härvid ska kommunens skyldighet enligt 5 kap. 3 § miljöbalken att se till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs särskilt beaktas (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 21). Det kan till exempel handla om att analysera effekterna av avloppsutsläpp till en recipient eller bedöma påverkan på ett grundvattenmagasin om alla fastigheter har varsin enskild dricksvattenbrunn. Se även avsnitt [Vem bedömer om det finns förutsättningar att tillgodose behoven på annat sätt än genom en allmän anläggning?](#). Det är inte nödvändigt att det finns befintlig/a enskild/a anläggning/ar som är godtagbar/a från miljö- och hälsoskyddssynpunkt när bedömningen görs. Kravet är att det ska finnas förutsättningar att tillgodose behovet genom en sådan anläggning (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 41).

Om befintliga lösningar inte uppfyller kraven, finns det utrymme för kommunen att bedöma om det finns förutsättningar att genom olika åtgärder säkerställa att kravet uppfylls. Ett alternativ till en allmän va-anläggning kan vara att till exempel fastighetsägarna var för sig inrättar enskilda anläggningar eller att de på frivillig väg gemensamt inrättar en sådan anläggning. Ett annat alternativ kan vara att genom tillsyn förelägga den som till exempel har en undermålig enskild anläggning att åtgärda bristerna, så att enheten kan godtas med hänsyn till skyddet för hälsa och miljön. (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, ss. 52-53)

Om det finns ett behov av att vattentjänster ordnas i ett större sammanhang och kommunen argumenterar för att ett godtagbart skydd kan uppnås med enskilda gemensamma anläggningar ligger det i kommunens intresse att kunna visa på vilka åtgärder som man tänker vidta.

Vare sig av lagtext eller prop. 2021/2022:208 framgår någon avgränsning i om det är enskilda individuella eller gemensamma anläggningar som tillgodoser behovet, men går det att tillgodose behovet av skydd av människors hälsa och miljön med individuella lösningar är det inget område som omfattas av kommunens ansvar enligt 6 § LAV. Vattenförsörjning och avlopp behöver då inte ordnas i ett större sammanhang.

Allmänna förutsättningar för handläggningen av tillsynsärenden enligt 6 § LAV

Länsstyrelsen utövar enligt 51 § LAV tillsynen över att kommunen fullgör skyldigheten enligt 6 § att tillgodose behovet av vattentjänster.

Hur kan tillsynsuppdraget tolkas?

Någon definition av tillsynsbegreppet finns inte i LAV. Länsstyrelsens tillsynsuppgift enligt LAV beskrivs i prop. 2005/06:78 som att myndigheten ska *”vaka över och verka för att kommunen ordnar och vidmakthåller en allmän va-anläggning där det behövs”* (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 151).

Vägledning om hur begreppet tillsyn bör tolkas kan hämtas från de allmänna uttalanden av Riksrevisionen som framgår av [rapport 2018:31 ”Bädda för bättre tillsyn”](#) även om dessa avser miljöbalkstillsyn: *”syftet med tillsyn är att stärka efterlevnaden av de krav som följer av lag och andra bindande regler. En effektiv tillsyn ska således bidra till att kraven efterlevs och att avsedda effekter med regleringen uppnås. Att tillsynen är rättssäker och likvärdig innebär att den är förutsägbart respektive att ärenden med jämförbara förutsättningar bedöms på ett likartat sätt.”* (Riksrevisionen, 2018)

Vad som avses uppnås med LAV anges i första paragrafen: *”Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.”* Det är därmed viktigt att detta syfte genomsyrar de åtgärder som länsstyrelsen vidtar i sin tillsyn.

Vad innebär det att länsstyrelsen ska vaka över att kommunen ordnar en allmän va-anläggning?

I prop. 2005/06:78 beskrivs att en av länsstyrelsernas uppgifter är att vaka över att kommunen ordnar och vidmakthåller en allmän va-anläggning där det behövs (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 151). Länsstyrelsernas tillsynsansvar är avgränsat till 6 § LAV, det vill säga kommunens skyldighet att där det finns behov av att bestämma verksamhetsområde samt ordna och vidmakthålla allmän va-anläggning. Det finns inget utpekad tillsynsansvar för andra frågor som berörs i LAV såsom inskränkning av verksamhetsområde, va-avgifter och kommunens skadeståndsansvar. Länsstyrelsens tillsynsansvar enligt LAV omfattar inte heller vilken teknisk lösning som kommunen väljer för den allmänna va-anläggningen.

Vad innebär det att länsstyrelsen ska verka för att kommunen ordnar en allmän va-anläggning?

Då det av förarbetena till LAV framgår att länsstyrelsen ska verka för att kommunen fullgör sin skyldighet tolkar Havs- och vattenmyndigheten att tillsyn enligt LAV även innefattar en förebyggande del. Länsstyrelsen kan genom att beakta 6 § LAV i sina övriga arbetsuppgifter bidra till kommunernas arbete med va-frågor. En effektiv tillsyn kräver samarbete över enhetsgränser på länsstyrelserna, även om alla arbetsuppgifter som länsstyrelsen har som anknyter till 6 § LAV inte är tillsyn, se avsnitt [Tillsynsplanering](#).

Att verka för kan också innebära att följa upp att kommunerna har en va-planering som är ändamålsenlig, se även avsnitt [Tillsyn genom kommunbesök](#).

Vad innebär det att vidmakthålla en allmän va-anläggning?

Länsstyrelsens tillsynsuppgift enligt LAV beskrivs i prop. 2005/06:78 som att myndigheten ska ”vaka över och verka för att kommunen ordnar och vidmakthåller en allmän va-anläggning där det behövs” (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 151). Av 6 § första stycket 2 p LAV framgår att kommunen ska ”se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning”. Underhållsskyldigheten finns så länge som den allmänna va-anläggningen behövs:

Den allmänna va-anläggningen skall naturligtvis underhållas och i övrigt ses till så att den på tillfredsställande sätt fyller sitt ändamål. Kommunen har enligt 6 § i den föreslagna nya lagen ansvaret för att den allmänna va-anläggningen fyller sin uppgift så länge behovet finns kvar. I detta ligger, förutom ansvaret att se till att det finns en fungerande allmän va-anläggning, ett krav på ett löpande underhåll. Underhållsskyldigheten bör liksom i dag gälla så länge den allmänna va-anläggningen behövs.

(Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 65)

Av ovanstående följer att länsstyrelsen har tillsynsansvar för att det när så behövs fastställs ett verksamhetsområde och ordnas en allmän va-anläggning, men också tillsynsansvar för att en allmän va-anläggning underhålls så att den fungerar och därmed tillgodoser behoven i 6 § LAV så länge som behoven kvarstår. För vilket behov en allmän va-anläggning har ordnats bör framgå av de utredningar och det beslut om verksamhetsområde som

kommunfullmäktige fattat. Länsstyrelsen bör därför bland annat följa upp om kommunen har en ändamålsenlig drift- och underhållsplan och att anläggningen driftas, underhålls och förnyas i den omfattning som krävs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.

Miljö- och hälsopåverkan som följd av bristande underhåll kan komma att omfattas av tillsyn även utifrån annan lagstiftning, exempelvis miljöbalken eller livsmedelslagen. LAV gäller parallellt.

Annat arbete på länsstyrelsen som angränsar till tillsyn enligt LAV

Det är lämpligt att länsstyrelsen för sin tillsyn enligt LAV drar nytta av kunskap och processer inom angränsande sakområden som länsstyrelsen också ansvarar för, såsom tillsynsvägledning enligt miljöbalken och livsmedelslagstiftningen, samråd och granskning av planer enligt PBL, samråd om VA-planer och vattentjänstplaner, ansvar för viss regional planering samt tillsyn enligt miljöbalken,

Länsstyrelserna kan i sin tillsynsvägledande roll stötta de kommunala miljönämnderna i exempelvis tillsynsprioritering. I tillsynen kan kommunens miljönämnd uppmärksamma eventuella problem med till exempel utsläpp av bristfälligt renat avloppsvatten eller om det finns problem med kvantitet eller kvalitet när det gäller dricksvatten.

Enligt 6 c § LAV ska kommunen innan den antar eller ändrar en vattentjänstplan på lämpligt sätt och i skälig omfattning samråda med de fastighetsägare och myndigheter som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen. Länsstyrelsen är en sådan myndighet som kan antas ha ett väsentligt intresse av planen. Genom att länsstyrelsens LAV-handläggare deltar i samrådet finns en möjlighet att lämna synpunkter till kommunen.

Andra formella uppgifter som länsstyrelsen har handlar om samråd och rådgivning i kommunala samhällsbyggnadsprocesser såsom översiktsplan och detaljplan. Att ta fram regionala vattenförsörjningsplaner i samverkan med kommunerna är en uppgift som finns med i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram.

Länsstyrelsen är vidare ansvarig för att ta fram regionala riskhanteringsplaner om översvämningsrisker och är prövnings- och tillsynsmyndighet för större avloppsreningsanläggningar och för vissa vattenverksamheter, till exempel mindre ytvattenuttag för dricksvattenförsörjning.

Tillsynsplanering

För varje tillsynsmyndighet är en bedömning av tillsynsbehovet, val av tillsynsmetoder samt tilldelning av resurser centralt i planeringen. I detta sammanhang bör även konsekvenser av utebliven tillsyn beaktas. Av 2 och 6 §§ förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion framgår bland annat att länsstyrelsen ska verka för att:

- nationella mål får genomslag i länet och hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar

- stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen
- generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen och i det regionala tillväxtarbetet.

Det finns dock inga formella krav i LAV på hur länsstyrelsen ska planera sin tillsyn, och det finns i LAV inte heller någon tydlig koppling till nationella mål så som i 26 kap. 1 § miljöbalken där det framgår att miljöbalkstillsynen ska tillgodose syftet med miljöbalken och i 1 kap. 1 § miljöbalken med dess förarbetsuttalanden om kopplingen till miljömålen.

Vad som avses uppnås med LAV anges i första paragrafen: ”Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.” Detta syfte kan dock i större eller mindre utsträckning sammanfalla med nationella mål för miljön och människors hälsa.

Det kan oavsett vara praktiskt att tillämpa samma arbetssätt för tillsynsplanering enligt LAV som för den tillsynsplanering som länsstyrelsen gör för miljöbalkstillsynen utifrån bestämmelserna i 1 kap. miljötillsynsförordningen om behovsutredning och tillsynsplan.

En bedömning av tillsynsbehovet enligt LAV bör kunna utgå från:

- de planeringsunderlag och den kännedom som länsstyrelsen har om de regionala förhållandena med avseende på bebyggelse inklusive exploateringstryck samt eventuella miljö- och hälsoskyddsproblem
- kännedom om hur kommunerna i länet arbetar med va-frågorna; det finns sannolikt en stor variation mellan kommunerna inom ett och samma län i hur va-frågorna hanteras.

Länsstyrelserna ska enligt 3 kap. 12 § miljöbalken ”ställa samman utredningar, program och annat planeringsunderlag som har betydelse för hushållningen med mark och vatten i länet och som finns hos statliga myndigheter. Länsstyrelsen ska på begäran tillhandahålla planeringsunderlaget åt de kommuner och myndigheter som ska tillämpa denna balk och åt den som är skyldig att upprätta en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap.” Detta underlag kan länsstyrelsen också använda för tillsynsplanering i sin roll som tillsynsmyndighet över att kommunerna fullgör sina skyldigheter enligt LAV. Länsstyrelserna tillgängliggör planeringsunderlag i form av digitala kartor och dokument i den så kallade [Planeringskatalogen](#). I katalogen finns även kartor och dokument från nationella myndigheter. Planeringskatalogen är en del av länsstyrelsernas [Geodatakatalog](#).

Mer specifikt för LAV-tillsynsplaneringen är det av värde att sammanställa aktuella uppgifter, gärna som geografisk information, om kommunernas fastställda va-verksamhetsområden och om det i kommunerna finns områden med mer än ca 20 fastigheter som ligger nära varandra och som inte har kommunal dricksvattenförsörjning eller inte är anslutna till kommunal avloppsanläggning och där det finns kända problem med till exempel:

- dricksvattenkvalitet
- dricksvattenkvantitet

- övergödning
- dagvattenrelaterade fuktproblem i bostäder
- dålig badvattenkvalitet

Det kan också handla om att identifiera områden där det:

- finns känsliga recipienter, till exempel dricksvattentäkter med eller utan vattenskyddsområden, badplatser, Natura 2000-områden, recipienter med rödlistade arter
- pågår omvandling från fritidsboende till permanentboende.

Ett sätt att inledningsvis göra denna analys kan vara att använda geografiska informationssystem för att ta fram kartunderlag som underlättar för länsstyrelsen att få en översiktlig uppfattning om var det kan finnas områden där det eventuellt föreligger ett kommunalt ansvar för allmänna vattentjänster. En sådan analys behöver göras om med visst intervall då förutsättningarna kan komma att ändras med tiden.

Tillsyn genom kommunbesök

Länsstyrelsens tillsynsuppgift enligt LAV beskrivs i förarbetena som att myndigheten ska ”vaka över och verka för att kommunen ordnar och vidmakthåller en allmän va-anläggning där det behövs” (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 151).

Av ovanstående följer enligt Havs- och vattenmyndighetens uppfattning att länsstyrelsen har tillsynsansvar för att det när så behövs bestäms ett verksamhetsområde och ordnas en allmän va-anläggning, men också tillsynsansvar för att den allmänna va-anläggningen tillgodoser behoven i 6 § LAV så länge de kvarstår. Att länsstyrelsen ska verka för att kommunen fullgör sin skyldighet tolkar Havs- och vattenmyndigheten som att tillsyn enligt LAV förutom kontroll av lagefterlevnad även innefattar en förebyggande del.

Ett sätt att fånga alla aspekter av länsstyrelsens uppgifter avseende LAV är att göra kommunbesök. Dessa kan genomföras med en eller flera kommuner samtidigt. Representanter för kommunens enheter för samhällsplanering, teknik och miljö- och hälsoskydd bör bjudas in att delta. Från länsstyrelsens sida bör bemanningen från länsstyrelsen spegla de frågor som har relevans för tillsynen enligt LAV i den aktuella kommunen. Normalt sett innebär detta kompetens inom plan- och bygglagen, vattenskydd och vattenförsörjningsplaner, avloppshantering och vattenförvaltning.

Huvudsyftet med ett kommunbesök bör vara att bidra till ett ökat kommunalt engagemang i va-frågor, men också att skaffa en bild av hur kommunen jobbar med va-frågorna och om det finns specifika frågor eller områden i den enskilda kommunen som skapar problem. Förslagsvis kan det handla om hur kommunen hanterar områden där till exempel

- kommunen avser att förtäta bebyggelsen
- omvandling pågår från fritidsboende till permanentboende
- finns någon form av problem relaterade till miljö eller hälsa
- det redan finns kommunala vattentjänster för dricksvatten och spillvatten, men där dagvattenfrågan är problematisk.

Har länsstyrelsen gjort en övergripande tillsynsplanering, se avsnitt [Tillsynsplanering](#), bör det i viss mån kunna finnas underlag för diskussion och dialog med kommunen om dessa frågor.

Tillsyn enligt LAV - steg för steg

Länsstyrelserna ska *"vaka över och verka för att kommunen ordnar och vidmakthåller en allmän va-anläggning där det behövs"* (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 15). Detta kan innefatta att:

- identifiera var det behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang
- bedöma om den allmänna va-anläggningen tillgodoser behoven som uttrycks i 6 § LAV
- bedöma om den allmänna va-anläggningen får den skötsel och den förnyelse som krävs för att tillgodose behoven enligt 6 § LAV
- underlätta för kommunerna att fullgöra sina skyldigheter enligt LAV genom information och rådgivning kring va-planering
- göra kommunbesök i avsikt att genom dialog underlätta genomförandet av punkterna ovan, se avsnitt [Tillsyn genom kommunbesök](#).

Tillsynsprocessen som beskrivs i följande avsnitt avser den första punkten – tillsyn av behov av att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang.

Egeninitierad tillsyn

Ett av länsstyrelsen egeninitierat ärende omfattar steg 3-9 i processen.

Tillsyn föranledd av klagomål

Den som anser att det finns ett behov av att lösa va-frågor i ett område genom en allmän va-anläggning kan vända sig till länsstyrelsen genom att begära att länsstyrelsen ska förelägga kommunen om detta. Om kommunen inte anser sig ha skyldighet att bestämma ett nytt eller utvidga ett verksamhetsområde, kan länsstyrelsen, efter att ha bedömt att det föreligger ett behov enligt 6 § LAV, med stöd av 51 § LAV förelägga kommunen att uppfylla sin skyldighet. Ett externt initierat ärende omfattar steg 1–9 i processen.

Handläggning steg för steg

[Initiering av externt inkommet ärende samt inledande bedömning](#)

1. Ärendet initieras - inkommen begäran om att i visst område pröva kommunens skyldighet att enligt LAV ordna vatten eller avlopp
2. Inledande bedömning – saknas ett behov enligt 6 § LAV eller behövs ytterligare utredning?

Utredning

3. Förfrågan till kommunen om att ge sin syn på eventuellt ansvar
4. Bedömning av inkommet svar från kommunen
5. Insamling av beslutsunderlag

Kommunicering

6. Sammanställning av beslutsunderlag och kommunikering

Bedömning

7. Bedömning

Beslut

8. Beslut
9. Underrättelse om beslut

Uppföljning

10. Uppföljning av föreläggande

Steg 1-2 Initiering av klagomålsärendet samt inledande bedömning

- Steg 1: Ärendet initieras - inkommen begäran om att i visst område pröva kommunens skyldighet att enligt LAV ordna vattenförsörjning och avlopp.
- Steg 2: Inledande bedömning – saknas behov eller behövs ytterligare utredning?

När ett ärende initieras på grund av en begäran från en extern part är det viktigt att länsstyrelsen samlar in och dokumenterar så mycket information som möjligt redan från början. Detta bör innefatta detaljfrågor till anmälaren om vilka problem denne anser finns och på vad detta baserar sig. En viktig fråga är också hur många fastigheter det rör sig om. Frågor som länsstyrelsen behöver ställa sig i denna inledande bedömning är om

- ärendet gäller vattentjänster som faller inom definitionen av avlopp respektive vattenförsörjning i 2 § LAV
- området omfattar tillräckligt många fastigheter för att vattenförsörjning eller avlopp behöver ordnas i ett större sammanhang eller om det finns ett planmässigt samband med annan bebyggelse som redan ligger inom verksamhetsområde
- det finns problem eller risk för problem för människors hälsa som orsakas av brister i dricksvattenförsörjning och/eller avloppshantering
- det finns problem för miljön som orsakas av brister i dricksvattenförsörjning och/eller avloppshantering.

Utifrån inkomna uppgifter och uppgifter som länsstyrelsen i övrigt enkelt kan sammanställa kan det vara tydligt att förhållandena inte är sådana att de kommer att leda till att länsstyrelsen fattar ett beslut om att förelägga kommunen. Länsstyrelsen kan då gå vidare till [steg 8-9 Beslut](#). Stöd för bedömningen finns i [steg 7](#).

Är det oklart om området omfattas av kommunalt ansvar enligt 6 § LAV behöver länsstyrelsen gå vidare till steg 3 och be kommunen ge sin syn på saken.

Steg 3-5 Utredning av behov enligt 6 § LAV i ett specifikt område

- Steg 3: Förfrågan till kommunen om att ge sin syn på behov av att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang
- Steg 4: Bedömning av inkommet svar från kommunen
- Steg 5: Insamling av ytterligare beslutsunderlag för fall B (se nedan)

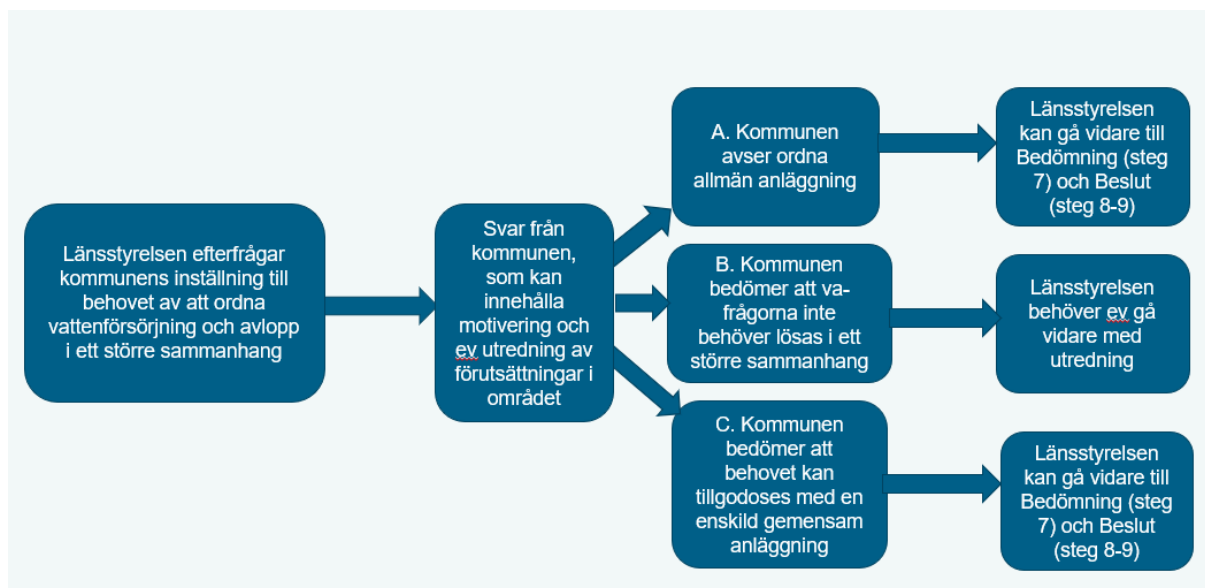
För att bedöma om kriterierna enligt 6 § LAV är uppfyllda i det enskilda fallet behöver områdets förutsättningar och påverkan på hälsa och miljö utredas. Länsstyrelsen kan efterfråga kommunens inställning till eventuellt behov av att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang och om kommunen anser sig ha ansvar för området enligt 6 § LAV, samt en motivering till sitt ställningstagande. Av redovisningen bör även framgå vilka åtgärder som eventuellt vidtagits eller planerats samt tidplan för dessa. Lämplig svarstid kan vara 3 månader, längre tid om det är semestertider.

Eftersom kommunen är den som enligt 6 § LAV har ansvar för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster är det också rimligt att kommunen som juridisk person inledningsvis får ge sin syn på ansvaret. Kommunen har då möjlighet att internt samråda med VA-huvudmannen och kommunens förvaltningar med ansvar för miljö- och hälsoskyddsfrågor respektive samhällsplanering för att därefter ge länsstyrelsen ett svar.

LAV ger inget lagstöd för länsstyrelsen att förelägga kommunen om att komma in med uppgifter eller handlingar. Inte heller kan länsstyrelsen med stöd av LAV förelägga kommunen att göra utredningar. Inhämtande av uppgifter får därför, utöver direkt fråga till kommunen enligt ovan, göras genom till exempel begäran om att ta del av befintliga allmänna handlingar. Inhämtandet av uppgifter behöver dock inte vara begränsat till kommunens handlingar.

Svar från kommunen skulle kunna innebära att kommunen

- A. bedömer att det behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang enligt 6 § LAV och avser tillgodose behovet av en eller flera vattentjänster i området genom en allmän anläggning och kommer därmed besluta att området ska ingå i ett verksamhetsområde för vatten och avlopp
- B. bedömer att det inte behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang i området (däremot skulle det kunna finnas ett behov av tillsyn enligt miljöbalken av enskilda dricksvatten- eller avloppsanläggningar)
- C. bedömer att det behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för att tillgodose behovet av en eller flera vattentjänster i området, men bedömer att behovet(en) kan tillgodoses genom en eller flera enskilda gemensamma anläggningar, nya eller befintliga, som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön (6 § p 2 LAV), eventuellt efter tillsyn.

Figur 1 Översikt över utredning av behov av att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang

A – När kommunen avser ordna allmän anläggning

Den vanligaste A-situationen är sannolikt ett område där det i dagsläget finns enskilda individuella va-anläggningar där kommunen bedömer att behovet av vattentjänster behöver lösas i ett större sammanhang.

Det kan också handla om att kommunen är positiv till att ta över en befintlig gemensam va-anläggning efter att fastighetsägarna väckt frågan hos länsstyrelsen. Det finns dock ingen formell skyldighet i 6 § LAV att fysiskt ta över befintliga anläggningar, skyldigheten handlar om att

1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.

Om fall A är aktuellt och det av inkomna uppgifter förefaller som att kommunen har en godtagbar plan för att bestämma verksamhetsområde och att ordna allmän anläggning behövs inte ytterligare utredning av om det föreligger en kommunal skyldighet enligt 6 § LAV. Länsstyrelsen kan då gå vidare till [Bedömning i steg 7](#) och [Beslut i steg 8-9](#).

B – När kommunen bedömer att va-frågorna inte behöver lösas i ett större sammanhang

Om dricksvattenförsörjning och avlopp kan lösas med enskilda anläggningar som

- är befintliga eller nya
- betjänar ett hus (eller möjligen ett fåtal hus tillsammans)

och dessa anläggningar ger ett godtagbart skydd för människors hälsa och miljön, finns det inget behov av att lösa frågan i ett större sammanhang. Eventuellt kan kommunens miljönämnd behöva bedriva tillsyn enligt miljöbalken över de enskilda dricksvatten- och avloppsanläggningarna. Länsstyrelsen kan vara aktuell som tillsynsmyndighet enligt 11 kap.

miljöbalken om det handlar om ett problem som uppkommer på grund av bristande underhåll av öppet dike eller täckdike.

Anser länsstyrelsen i motsats till kommunen att det eventuellt finns ett kommunalt ansvar enligt 6 § LAV så ligger bevisbördan formellt sett på länsstyrelsen, se avsnitt [Exempel på underlag som länsstyrelsen kan behöva ta fram](#). Det ligger trots detta i kommunens intresse att visa att skyldighet enligt 6 § LAV inte föreligger, eftersom kommunen annars riskerar ett tillsynsföreläggande om att bestämma ett verksamhetsområde och ordna en allmän anläggning. Kommunen skulle därför kunna redovisa en utredning om förutsättningarna för att tillgodose behoven med enskilda individuella lösningar.

Om utredningen är tillräckligt detaljerad kan kommunen och länsstyrelsen känna sig trygga i att det är rimligt och praktiskt möjligt att lösa frågan på det föreslagna sättet. Länsstyrelsen får underlag för att kunna fatta beslut om att avsluta ärendet och kommunen kan i sin tur ta höjd för att det i ett senare skede inte blir förändrade förutsättningar som leder till att det trots allt behöver bestämmas ett verksamhetsområde med risk för inlösen av onyttigblivna enskilda anläggningar.

Exempel på underlag som länsstyrelsen kan behöva ta fram i fall B

Länsstyrelsens utredning bör fokusera på kriterierna i 6 § LAV och den rättspraxis som avgränsar kommunens skyldigheter

- Finns ett behov av att lösa va-frågan i ett större sammanhang eller går det att tillgodose behovet med enskilda individuella lösningar, eventuellt efter tillsyn?
- Finns ett planmässigt samband med (andra) fastigheter som redan omfattas av verksamhetsområde?
- Finns det problem för människors hälsa eller risk för detta om vatten eller avlopp inte ordnas i ett större sammanhang?
- Finns det påtagliga olägenheter för miljön som en allmän anläggning kan förhindra eller åtminstone väsentligt motverka?
- Vilka vattentjänster finns det eventuellt behov av?

Det kan finnas behov av att länsstyrelsen inhämtar upplysningar från kommunen. Uppgifterna kan finnas på flera ställen inom den kommunala organisationen, exempelvis de förvaltningar som arbetar med tillsyn enligt miljöbalken, samhällsbyggnadsfrågor och va-frågor. För va-frågorna kan det ibland finnas en va-huvudman i bolagsform men länsstyrelsen bör i första hand rikta sig till kommunen som juridisk person då det är kommunen som har ansvar för allmänna vattentjänster enligt 6 § LAV. Detta utesluter inte att länsstyrelsen vid behov vänder sig direkt till till exempel miljönämnden med begäran om uppgifter.

Allmänna handlingar

En handling är allmän om den förvaras hos en myndighet och är inkommen till eller upprättad hos myndigheten. Allmänna handlingar är som grundregel offentliga och kan begäras ut med stöd av tryckfrihetsförordningen. I detta sammanhang kan det handla om att länsstyrelsen begär ut kommunala beslut om

- översiktsplan, detaljplaner, områdesbestämmelser

- va-plan
- vattentjänstplan
- vattenskyddsområden
- beslutade verksamhetsområden för vatten, spillvatten och dag/dränvatten
- föreskrifter om tillstånds-/anmälningsplikt i vissa områden för inrättande av dricksvattentäkt enligt 9 kap. 10 § miljöbalken

Det kan också handla om allmänna handlingar som finns i kommunens eller länsstyrelsens diarium som till exempel

- provtagningsresultat från
 - enskilda dricksvattenbrunnar i det aktuella området
 - recipientkontroll och annan miljöövervakning.

Allmänna handlingar kan även finnas i tillsynsärenden enligt miljöbalken, livsmedelslagen eller plan- och bygglagen såsom

- inspektionsrapporter
- tillsynsbeslut.

Se även avsnitt [Va-planer, vattentjänstplaner och vattenplaner](#).

Andra uppgifter som ofta är offentliga

Uppgifter som inte nödvändigtvis framgår av en allmän handling, men som kan finnas tillgängliga i till exempel kommunens webbkartor eller som kommunen och dess förvaltningar vid förfrågan från länsstyrelsen frivilligt delar med sig av kan vara

- uppgifter om var det finns badplatser
- bedömning av vatten- och avloppsförhållandena i det aktuella området (till exempel genom att länsstyrelsen efterfrågar en karta där det är markerat vilka lösningar de olika fastigheterna har idag och vilka fastigheter/vilket område som eventuellt har otillfredsställande lösningar)
- uppgifter om bebyggelseutvecklingen – är det aktuella området ett omvandlingsområde, kan ökande behov av vattentjänster förväntas?
- bedömning av var man anser att det är "sammanhållen bebyggelse där bygglov behövs med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen" (vilket i princip motsvarar LAV:s begrepp "samlad bebyggelse", se avsnitt [Vad är samlad bebyggelse?](#))
- uppgifter om det finns kända problem i det aktuella området då det gäller till exempel
 - dricksvattenkvalitet
 - dricksvattenkvantitet
 - övergödning
 - avlopp
 - dag-/dränvattenrelaterade fuktproblem i bostäder
 - badvattenkvalitet
 - påverkan på naturvärden.

Exempel på andra webbplatser än kommunens där dokument och uppgifter kan finnas tillgängliga

- Länsstyrelsernas [Geodatakatalog](#)
- [Rapporter och öppna data - Badplatser och badvatten](#) (Havs- och vattenmyndigheten)
- [VISS](#) (vattenförvaltningens statusbedömningar för såväl grundvatten som ytvatten)
- [Skyddad natur](#) (Naturvårdsverket)
- [Vattenmyndigheternas digitala åtgärdsunderlag](#)
- [Databasen brunnar](#) (Statens Geologiska Undersökning)
- [Kartvisare och diagram för miljöövervakning av grundvattenkemi](#) (Statens Geologiska Undersökning)
- [Grundvattennivåer](#) (Statens Geologiska Undersökning)
- [Jordkartvisare](#) (Statens Geologiska Undersökning)
- [Artfakta](#) (Sveriges Lantbruksuniversitet)
- [Skogliga grunddata](#) (Skogsstyrelsen)
- [Vattenarkiv](#) (Länsstyrelserna)
- [Miljöövervakningsdata](#) (Naturvårdsverket)
- [Vattentrender](#) (Havs- och vattenmyndigheten)
- [Vattenwebb](#) (SMHI)
- [GIS-stöd för provning och tillsyn av små avlopp](#) (Länsstyrelsen Jönköping)

Exempel på uppgifter som kan inhämtas från berörda fastighetsägare

Länsstyrelsen kan också hämta in uppgifter från fastighetsägarna i det aktuella området genom en skriftlig förfrågan.

Frågor till fastighetsägarna kan vara:

- Vilken typ av avloppsanläggning för spillvatten finns det på fastigheten? Hur gammal är anläggningen?
- Råder det brist på dricksvatten?
- Finns det problem med dricksvattenkvaliteten?
- Har analyser gjorts av dricksvattnet? Finns analysprotokoll?
- Finns det några fuktproblem i bostaden som orsakas av dag- /dränvatten? Orsakar fukten i så fall hälsomässiga problem?
- Hur avleds fastighetens dag- och dränvatten idag?

En karta över dricksvattenbrunnars och avloppsanläggningars placering kan också vara till stöd för länsstyrelsen.

Känslig information

Länsstyrelsen behöver beakta om insamlat beslutsunderlag kan innehålla känslig information ur säkerhetsperspektiv vilket kan kräva särskild hantering.

Platsbesök

Länsstyrelsen kan behöva göra ett platsbesök för att bilda sig en övergripande uppfattning om områdets karaktär och om de mer specifika förhållandena. Möten med kommunen och de

boende på plats kan också ge värdefull information som är svår att ta in på annat sätt och besök kan därför bidra till ett bättre underbyggt beslut.

Platsbesök kan också vara viktigt för att bedöma om det finns starka, objektivt godtagbara motiv för att inte genomföra utbyggnad snarast, till exempel särskilt besvärliga topografiska förhållanden (se t ex [MÖD M 4549-19](#)) Platsbesöket bör som allt annat beslutsunderlag dokumenteras, gärna även med fotografier.

Vad säger domar om hur mycket utredning som behövs?

I [MÖD M 10214-16](#) (MÖD 2017:70) hade länsstyrelsen förelagt en kommun att bestämma ett verksamhetsområde för dagvatten för att uppnå klassningen god kemisk status i recipienten. Det aktuella området bestod av 15 bebyggda bostadsfastigheter och en grusväg. Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) ansåg att dagvatten från ett område av detta slag normalt sett inte behöver renas för att undvika risk för miljöstörningar. Det saknades utredning som visade att dagvattnet i det aktuella området hade sådant innehåll att det skulle kunna innebära påtagliga olägenheter för miljön och att det därför skulle behöva renas för att undanröja eller motverka befarade risker för miljöstörningar. Det saknades också utredning som visar att det förekommer eller finns en risk för ohälsosam inomhusmiljö på grund av fukt- och mögelskador i bostadshusen på de berörda fastigheterna. Det fanns inte heller någon utredning som visade i vilken mån fastigheterna i området var drabbade av upprepad förekomst av översvämningar på grund av dag- och dränvatten, vilket i förlängningen skulle kunna innebära risk för fukt- och mögelskador. MÖD ansåg att utredningen inte gav stöd för att det förelåg sådana hälso- eller miljöskäl att kommunen skulle vara skyldig att omhänderta dagvatten i området genom en allmän vattenanläggning enligt 6 § LAV.

I [MÖD M 5354-20](#) hade länsstyrelsen förelagt en kommun om att bestämma verksamhetsområde för allmänna vattentjänster avseende dricksvatten och spillvatten efter att ett antal fastighetsägare hade anmält problem med sina anläggningar och ville ansluta sig till den kommunala anläggningen. Kommunen anförde att det i området krävs noggrannare undersökningar i fråga om vatten och avlopp, att lösningarna sannolikt kommer att bli dyrare än i resten av kommunen samt att det av en jordartskarta framgår att marken kan vara sådan att den infiltrerar dåligt. Det hade inte genomförts någon undersökning eller provtagning. MÖD ansåg att utredningen i målet inte var tillräcklig för att konstatera att det föreligger sådana hälso- eller miljöskäl som krävs för att kommunen ska vara skyldig att tillgodose behovet av vattentjänster inom det utpekade området genom en allmän va-anläggning. MÖD uttalade att i en situation som denna bör det åtminstone krävas att det genomförs någon provtagning eller undersökning på platsen. Det var därför inte visat att länsstyrelsen haft fog att förelägga kommunen att tillhandahålla de aktuella vattentjänsterna. I domskälen påpekar också MÖD att för att det så kallade miljöskyddsrekvisitet ska anses vara uppfyllt krävs att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 45). Det krävs således att det finns en tillräckligt konkretiserad och utredd problematik som en allmän va-anläggning skulle lösa.

I [MÖD M 5783-19](#) hade länsstyrelsen förelagt en kommun att bestämma verksamhetsområde för dricksvatten och sanitärt avloppsvatten i ett fritidshusområde bestående av fyra separata områden (varav tre öar) med totalt 26 bebyggda fastigheter. Några av fastigheterna var

permanent bebodda och det fanns inledningsvis ett pågående detaljplanearbete med syfte att underlätta för området att anslutas till det kommunala va-nätet samt att utreda möjligheterna att tillåta en kontrollerad och situationsanpassad bebyggelseutveckling genom utökade byggrätter. Detaljplanearbetet hade dock avbrutits vid tidpunkten för MÖD:s prövning. Länsstyrelsen motiverade sitt föreläggande utifrån bland annat att den ekologiska statusen i närmast berörda vattenförekomster är måttlig och att risken för att förbättringar inte kommer att uppnås i området är hög. Länsstyrelsen ansåg att det är sannolikt att enskilda avloppsanläggningar är en bidragande faktor. MÖD ansåg att utredningen i målet inte gav stöd för att det föreligger sådana miljöskäl som krävs, för att kommunen ska vara skyldig att tillgodose behovet av vattentjänster inom det utpekade området genom en allmän va-anläggning. Det var därför inte visat att länsstyrelsen har haft fog att förelägga kommunen att tillhandahålla de aktuella vattentjänsterna inom utpekat område.

C – När kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning

I situation C bedömer kommunen att det finns ett behov av att ordna vattentjänster i ett större sammanhang i området men att detta behov kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning.

Även om vattenförsörjning eller avlopp med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas i ett större sammanhang, är det inte givet att kommunen är den som tillgodoser behovet. En förutsättning för detta är dock, som framgår av 6 § andra stycket LAV, att det finns förutsättningar att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning. Det kan handla om att det redan finns en befintlig gemensam va-anläggning eller att det avses inrättas en gemensam anläggning. Avses en ny gemensam anläggning inrättas behöver det finns ett intresse för detta hos berörda fastighetsägare.

Det åvilar kommunen att avgöra om det finns förutsättningar för att tillgodose behoven med enskild gemensam anläggning, se uttalanden i förarbetena:

- *”Förslaget innebär att kommunen vid bedömningen av om det finns ett behov av vattentjänster ska ta särskild hänsyn till förutsättningarna för att tillgodose behovet genom en enskild va-anläggning som uppnår ett godtagbart skydd för människors hälsa och miljön. Enskilda anläggningar, antingen genom en ny anläggning eller genom åtgärdande av befintliga anläggningar, kan sannolikt utgöra fullgoda alternativ till en allmän anläggning för en viss befintlig eller blivande bebyggelse i åtskilliga fall.”* (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 41)
- *”Ett annat alternativ kan vara att genom tillsyn förelägga den som har en undermålig enskild avloppsanläggning att åtgärda bristerna, så att enheten kan godtas med hänsyn till skyddet för hälsa och miljön.”* (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 52)
- *”Det bör därför också vara kommunen som har ansvaret för att bedöma om det finns förutsättningar för att behovet kan tillgodoses genom en enskild anläggning i stället för genom en allmän anläggning.”* (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 20)
- *”Kommunen får bedöma om en enskild anläggning ska godtas och behöver väga fördelarna med att godta enskilda anläggningar mot risken att*

utbyggnadsskyldigheten aktualiseras i efterhand på grund av att enskilda anläggningar inte sköts”. (Prop. 2021/22:208, Vågar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 22).

Det är alltså upp till kommunen att ta ställning till om en befintlig eller ny enskild anläggning ska godtas och om den långsiktiga försörjningen av vattentjänster är tillgodosedd genom enskild gemensam anläggning.

Det bör ligga i kommunens eget intresse att visa att det finns ett godtagbart alternativ till allmän anläggning, eftersom kommunen annars riskerar ett tillsynsföreläggande om att bestämma ett verksamhetsområde och ordna en allmän anläggning.

Kommunen kan för länsstyrelsen presentera en redogörelse för hur behoven ska uppfyllas med en eller flera enskilda gemensamma anläggningar samt vad konsekvenserna av denna lösning blir för hälsa och miljö. Det kan behövas beräkningar/modelleringar/analyser av effekterna för att kunna avgöra om enskild/a anläggning/ar kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön (6 § 2 st LAV). Det bör vara en samlad bedömning för hela det aktuella området. Hänsyn bör från kommunens sida också tas till eventuellt planerad tillkommande bebyggelse och/eller en utveckling som eventuellt inkluderar fler permanentbostäder.

Av prop. 2021/22:208 framgår vidare att utredning av förutsättningarna att tillåta att behovet av en vattentjänst inom ett område helt eller till viss del tillgodoses genom en enskild anläggning måste ha genomförts innan beslut om verksamhetsområde fattas, samt att en sådan utredning lämpligen görs inom ramen för arbetet med den kommunala vattentjänstplanen enligt 6 a–6 d §§ LAV (Prop. 2021/22:208, Vågar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 53). Det innebär att kommunen i vattentjänstplanen redan kan ha gjort en utredning av förutsättningarna för att tillgodose behovet med enskild gemensam lösning, men utredningen kan behöva kompletteras för att ge tillräckligt underlag för länsstyrelsen att besluta att avsluta ärendet utan att förelägga om att bestämma verksamhetsområde och ordna allmän anläggning. Det finns inget hinder att länsstyrelsen frågar kommunen om kompletterande eller förtydligande uppgifter om det behövs.

Relevanta rättsfall

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Vad säger domar om hur mycket utredning som behövs?	Mark- och miljööverdomstolen, 2017-04-19, M 10214–16 (MÖD 2017:70)

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Vad säger domar om hur mycket utredning som behövs?	Mark- och miljööverdomstolen, 2021-09-28, M 5354-20
Vad säger domar om hur mycket utredning som behövs?	Mark- och miljööverdomstolen, 2020-04-20, M 5783-19

Steg 6 KommunikERING

- Steg 6: kommunikering

Av 25 § förvaltningslagen framgår krav på kommunikering innan beslut. Ett ärende får som huvudregel inte avgöras utan att den som är part har fått tillfälle att yttra sig över beslutsunderlaget. Att kommunicera innebär också att information utbyts och leder till ett bättre beslutsunderlag. Av beslutet ska framgå att kommunikering skett och hur myndigheten har beaktat inkomna synpunkter. Detta kan lämpligen ingå som en del i den skriftliga bedömningen och motiveringen av beslutet.

Det är kommunen som juridisk person som är motparten i tillsynsärenden enligt LAV, inte enskilda nämnder eller va-huvudmannen. Länsstyrelsens tillsynsbeslut avser heller inte myndighetsutövning mot någon enskild, så det räcker att kommunicera beslutsunderlaget till kommunen, se till exempel [MÖD M 10214-16](#). Det finns emellertid inget hinder mot att låta annan än kommunen yttra sig, exempelvis i syfte att få ett bättre beslutsunderlag. Inkommer nya uppgifter som har betydelse för ärendets utgång, så behöver dessa uppgifter kommuniceras med kommunen igen.

Relevanta rättsfall

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Steg 6 KommunikERING	Mark- och miljööverdomstolen, 2017-04-19, M 10214-16 (MÖD 2017:70)

Steg 7 Bedömning

Avsnittet är strukturerat efter om kommunens svar utgår från situation A, B eller C.

- A. [Kommunen avser ordna allmän anläggning](#)
- B. [När kommunen bedömer att va-frågorna inte behöver lösas i ett större sammanhang](#)
- C. [Kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning](#)

Länsstyrelsens utvärdering och bedömning syftar övergripande till att avgöra om det finns anledning till att ha en annan uppfattning än kommunen. I utvärderingen behöver också, om det inte gjorts tidigare i processen, ingå om det finns tillräckligt beslutsunderlag för bedömningen, eller om ytterligare utredning behöver göras.

A – Kommunen avser ordna allmän anläggning

Om det av inkomna uppgifter står klart att kommunen anser sig ha ett ansvar för att tillgodose behovet av en eller flera vattentjänster i området enligt 6 § LAV kan länsstyrelsens bedömning avgränsa sig till om kommunen har en godtagbar plan för att bestämma verksamhetsområde och ordna allmän anläggning. Länsstyrelsen kan då gå vidare till [beslut i steg 8-q](#).

I bedömningen av om kommunen har en godtagbar plan bör ingå att avgöra om kommunens tidsplan är rimlig. Av 6 § LAV framgår att kommunen ska uppfylla skyldigheten snarast. I 17 § LAV anges dock att *"huvudmannen får vänta med att utföra de anläggnings- eller utbyggnadsarbeten som är nödvändiga för att fastighetsägaren ska kunna använda va-anläggningen, om arbetena*

1. *behöver samordnas med andra arbeten och samordningen annars skulle väsentligt försvåras, och*
2. *utförs i den ordning som följer av huvudmannens utbyggnadsplan."*

Se även avsnitt [Tid för åtgärd](#).

B – Kommunen bedömer att va-frågorna inte behöver lösas i ett större sammanhang

Kommunen bedömer i situation B att det inte finns ett ansvar för att tillgodose behovet av en eller flera vattentjänster i området med en allmän anläggning och anger att va-frågorna istället kan lösas med enskilda individuella anläggningar. Länsstyrelsens utredning bör i detta skede vara tillräckligt omfattande för att myndigheten ska kunna ta ställning till kommunens ståndpunkt. I huvudsak är det fyra frågor som behöver besvaras:

- Finns det ett problem eller en risk för människors hälsa eller miljön?
 - Se avsnitt [Hälsoskyddsrekvisitet](#)
 - Se avsnitt [Miljöskyddsrekvisitet](#)
- Finns det på grund av detta problem eller denna risk behov av att ordna vattentjänster i ett större sammanhang?
 - Se avsnitt [Vad är "ett större sammanhang"?](#)
- Vilka vattentjänster är aktuella att tillgodose genom en allmän anläggning?

- Se avsnitt [Vilka vattentjänster finns behov av att ordna och vilka behov är kommunen skyldig att tillgodose?](#)
- Finns det underlag som visar att behoven kan tillgodoses genom enskilda individuella anläggningar?
 - Se avsnitt [Går behoven att tillgodose med enskilda individuella anläggningar?](#)

Kommunens skyldighet enligt 6 § LAV aktualiseras om vattenförsörjning eller avlopp för en viss befintlig eller blivande bebyggelse behöver ordnas i ett större sammanhang med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.

Hälsoskyddsrekvisitet

LAV definierar inte vad som avses med begreppet ”skydd för människors hälsa” i 6 §. Nuvarande 6 § LAV motsvaras av 3 § i VAL 55 (Lag (1955:314) om allmänna vatten och avloppsanläggningar) som är den upphävda föregångaren till dagens LAV. I 3§ i VAL 55 angavs att ”Där till förekommande av sanitär olägenhet påkallas, att vattenförsörjning och avlopp för visst område ordnas i ett större sammanhang, ankommer på kommunen att ombesörja eller tillse, att allmän vatten- och avloppsläggning kommer till stånd så snart omständigheterna det medgiva. Försummas det, må länsstyrelsen giva kommunen åläggande därom.”

I förarbetena till VAL 55 (Prop. 1955:121, 1955, s. 20) framgår kopplingen till dåvarande Hälsovårdsstadgan i vilken begreppet sanitär olägenhet återfinns. Begreppet sanitär olägenhet i Hälsovårdsstadgan beskrivs i sin tur i förarbetena avseende en revidering av hälsovårdsstadgan (SOU 1953:31, 1953, s. 72): ”Begreppet sanitär olägenhet omfattar alla yttre faktorer av någon betydelse, som icke äro av blott tillfällig natur och som kunna inverka menligt i såväl fysiskt som psykiskt hänseende på en normal människas hälsotillstånd. Hit räknas dock ej sådana faktorer, som ha karaktär av olyckshändelse eller dyl. Att faktorerna skola vara av någon betydelse innebär, att icke rena bagateller kunna åberopas som sanitär olägenhet. En viss tolerans måste alla ådagaläggas. Var toleransgränsen skall dragas är en medicinsk fråga, som får prövas från fall till fall.”

Hälsovårdsstadgan ersattes av hälsoskyddslagen som även den använde begreppet ”sanitär olägenhet”. När miljöbalken trädde i kraft ersattes ”sanitär olägenhet” med begreppet ”olägenhet för människors hälsa”. Med olägenhet för människors hälsa avses enligt 9 kap. 3 § miljöbalken en störning som enligt medicinsk eller hygienisk bedömning kan påverka hälsan menligt och som inte är ringa eller helt tillfällig.

Behovet av att lösa vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang uppstår när det finns risk för människors hälsa till följd av att exempelvis förutsättningar för enskilda individuella avloppsanläggningar är dåliga och följden blir att de riskerar att förorena dricksvattentäkter eller badvatten. Behovet kan också uppstå om det till exempel råder brist på dricksvatten av godtagbar kvalitet eller om återkommande översvämningar leder till fukt- och mögelskador i bostäder.

Av förarbetena till LAV kan, när det gäller skyddet för människors hälsa, inte utläsas några särskilda krav på olägenheternas omfattning eller på att den allmänna va-anläggningen

påtagligt ska minska dessa. Däremot måste olägenheter för människors hälsa kunna förutses för att det ska anses finnas ett behov av en allmän va-anläggning för att tillgodose hälsoskyddet. För att kunna tillämpa LAV behöver det alltså finnas underlag som visar att det finns en konstaterad eller påvisbar risk för olägenhet. (Jämför med avsnitt [Miljöskyddsrekvisitet](#)).

Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?

I [B Va 73/10](#) låg en villafastighet tillsammans med 50 andra fastigheter inom fastställt verksamhetsområde för vattentjänster avseende vatten och avlopp, men inte dagvatten. Mot bakgrund av att området drabbats av översvämning fanns behov av ett fungerande dagvattennät med hänsyn till människors hälsa, varför kommunen ansågs ha en skyldighet att ta in fastigheten i verksamhetsområde för dagvatten.

I [MÖD M 10214-16](#) (MÖD 2017:70) gällde det också fastigheter med översvänningsproblematik, men det var inte visat att det medförde ohälsosam inomhusmiljö i bostadshusen. MÖD skriver i domskälen: *”Länsstyrelsen har beträffande hälsoskäl angett att upprepad förekomst av översvämningar på grund av dag- och dränvatten kan orsaka betydande fukt- och mögelpproblem, vilket är ett hälsoskyddsproblem. Det saknas emellertid utredning som visar att det i dag förekommer eller finns en risk för ohälsosam inomhusmiljö på grund av fukt- och mögelskador i bostadshusen på de berörda fastigheterna. Det finns inte heller någon utredning som visar i vilken mån fastigheterna i området är drabbade av upprepad förekomst av översvämningar på grund av dag- och dränvatten, vilket i förlängningen skulle kunna innebära risk för fukt- och mögelskador. Mark- och miljööverdomstolen bedömer mot bakgrund av det anförda att det inte har framkommit att det för närvarande finns risker för hälsoproblem på grund av dagvattnet i området.”*

I [MÖD M 1944-18](#) hade en lågt belägen fastighet stora problem med tillrinnande dagvatten från omgivningen. Det aktuella området bestod av ca 130 fastigheter. Länsstyrelsen bedömde att möjligheten att omhänderta dagvatten lokalt inom de enskilda fastigheterna var begränsad på grund av att området huvudsakligen byggts på berg och lera. Länsstyrelsen anförde vidare att fastighetens dränering riskerade att fyllas så att markvatten inte kunde avledas från huset utan riskerade att tränga in i källaren och där orsaka fukt- och mögelskador. Kommunen anförde i sin tur att *”länsstyrelsens uppgifter om lågpunkter och flödesackumulationslinjer utvisar översvänningsutsatta fastigheter i samband med ett skyfall och torde knappast kunna ligga till grund för utbyggnadsskyldighet av en allmän dagvattenanläggning, då en sådan dagvattenanläggning inte ska dimensioneras för sådana situationer.”* MÖD fann att även om omgivande fastigheter inte drabbades för egen del av vattenproblemet visade utredningen att de genom hårdgjorda ytor bidrog till problemet hos den lågt belägna fastigheten och att det rörde sig om ett tillräckligt stort antal fastigheter för att det skulle föreligga skyldighet för kommunen att bestämma verksamhetsområde för bostadsområdet samt tillgodose behovet av vattentjänster gällande dag- och dränvatten genom en allmän anläggning.

I mål nr [M 2403-11](#) från Svea Hovrätt var frågan om det fanns skäl att ålägga kommunen att bygga ut allmän avloppsanläggning i ett område där vissa uppkomna hälsomässiga problem åtgärdats genom inrättandet av en gemensamhetsanläggning till vilken drygt hälften av områdets 35 fastigheter var anslutna. Av domskälen framgår att: *”Utredningen visar också*

att det varit problem med förorenat dricksvatten, men att idrifttagandet av gemensamhetsanläggningen med dess reningsverk för omhändertagande av avloppsvatten från fastigheterna i området medfört att förhållandena för dagen förbättrats. Detta är dock inte tillräckligt för att på lång sikt säkerställa hälsoskyddet i området.” Vidare uttalades bland annat att: ”Eftersom många av fastigheterna inte är anslutna till gemensamhetsanläggningen och dess reningsverk saknas en samlad lösning av avloppsfrågan för området i sin helhet. En samlad lösning genom en gemensamhetsanläggning kan inte heller åstadkommas så länge fastighetsägarna inte är eniga om hur behovet av att omhänderta avloppsvattnet bäst ska tillgodoses för alla fastigheter. Som Va-nämnden funnit uppfyller den befintliga gemensamhetsanläggningen inte kommunens skyldighet att tillgodose hela områdets behov av en väl fungerande avloppslösning”.

[MÖD M 13574–19](#) gällde ett område med uppskattningsvis 147 fastigheter varav 30 permanentbostäder. Utredningen i ärendet hade bland annat visat att grundvattenbildningen kunde vara mycket begränsad under torrår samt att det fanns risk för saltvatteninträngning. Sammantaget bedömde MÖD ”att det finns brister kopplade till dricksvattnet i Sandvikenområdet såväl kvantitativt som kvalitativt sett. Redan utifrån olägenheterna för människors hälsa som detta kan förutses leda till är kommunen skyldig att ordna vattenförsörjning.”

Miljöskyddsrekvisitet

Genom LAV infördes 2007 miljöhänsyn som ytterligare ett skäl (rekvisit) för kommunens skyldighet att ordna en allmän va-anläggning. Av förarbetena framgår att för att miljörekvisitet ska kunna anses vara uppfyllt krävs att det kan förväntas att den allmänna va-anläggningen förhindrar eller åtminstone väsentligt motverkar påtagliga olägenheter för miljön (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 45). Detta innebär bland annat att den mängd näringsämnen som ska förhindras att nå recipienten inte kan vara försumbar sett till recipientens totala belastning. Däremot framgår av [Svea Hovrätt M 7788-09](#) (MÖD 2010:28) att även om området är omgärdat av jordbruksmark som belastar recipienten betydligt mer än de aktuella fastigheterna kan utsläppen från bostadsfastigheterna vara en olägenhet för miljön som motiverar en utbyggnad av kommunens avloppsnät. Recipienten hade mycket höga naturvärden, och utsläppen kunde påverka en akut hotad arts fortbestånd, och det fanns problem med övergödning. Domstolen fastställde Va-nämndens beslut vilket innebar att kommunen hade skyldighet att bygga ut det allmänna va-nätet.

Ett annat exempel är när individuell dricksvattenförsörjning leder till brist på vatten i området och det kan förväntas att en samlad lösning av dricksvattenfrågan kommer att förhindra eller åtminstone väsentligt motverka påtagliga olägenheter för miljön. Dessa förutsättningar innebär att en allmän dricksvattenanläggning som ska ordnas inte kan ta ut dricksvattnet från samma yt- eller grundvatten som de individuella dricksvattenbrunnarna.

Handlar vattentjänsten om ordnande av allmän dagvattenanläggning på grund av miljöhänsyn måste dagvattenhanteringen också ta sikte på att undanröja eller motverka de befarade riskerna för miljöstörningar som motiverat anläggningen. Jämför med avsnitt [Hälsorekvisitet](#).

Beslutade miljö kvalitetsnormer är viktiga beslutsunderlag för att avgöra om miljörekvisitet är uppfyllt. Andra beslutsunderlag kan till exempel vara uppgifter om risk för påverkan på Natura 2000-område eller förekomst av rödlistade arter i recipienten. Se även avsnitt [Vattenförvaltning och miljö kvalitetsnormer](#).

Vad säger domar om miljöskyddsrekvisitet?

I [MÖD M 10214-16](#) (MÖD 2017:70) ansågs det inte vara visat att dagvattnet behövde tas om hand genom en allmän va-anläggning med hänsyn till miljön. MÖD anförde i domskälen: *"När det gäller miljöskäl har länsstyrelsen angett att miljöaspekten främst är kopplad till innehållet i det dagvatten som når recipienten, Sege å, och att omhänderta dagvattnet genom en allmän VA-anläggning ökar möjligheterna att vidta åtgärder i syfte att uppnå klassningen God status avseende kemisk status i Sege å. Såvitt framgår av handlingarna i målet består det aktuella området av 15 bebyggda bostadsfastigheter och en grusväg. Dagvatten från ett område av detta slag torde normalt sett inte behöva renas för att undvika risk för miljöstörningar. Det saknas närmare uppgifter om vilken betydelse dagvattnet från det aktuella området har för vattenkvaliteten i Sege å. Vidare saknas utredning som visar att dagvattnet i det aktuella området har sådant innehåll att det skulle kunna innebära påtagliga olägenheter för miljön och att det därför skulle behöva renas för att undanröja eller motverka befarade risker för miljöstörningar. Mark- och miljööverdomstolen bedömer mot bakgrund av det anförda att det inte är visat att dagvattnet behöver tas om hand genom en allmän VA-anläggning med hänsyn till miljön."*

[MÖD M 5783-19](#) rörde ett fritidshusområde bestående av fyra separata områden (varav tre öar) med totalt 26 bebyggda fastigheter. Några av fastigheterna var permanent bebodda och det fanns inledningsvis ett pågående detaljplanearbete med syfte att underlätta för området att anslutas till det kommunala va-nätet samt att utreda möjligheterna att tillåta en kontrollerad och situationsanpassad bebyggelseutveckling genom utökade byggrätter. Detaljplanearbetet hade dock avbrutits vid tidpunkten för MÖD:s prövning. Länsstyrelsen motiverade sitt föreläggande med bland annat att den ekologiska statusen i närmast berörda vattenförekomster är måttlig och att risken för att förbättringar inte kommer att uppnås i området är hög. Länsstyrelsen ansåg att det är sannolikt att enskilda avloppsanläggningar är en bidragande faktor. MÖD ansåg att utredningen i målet inte gav stöd för att det föreligger sådana miljöskäl som krävs, för att kommunen ska vara skyldig att tillgodose behovet av vattentjänster inom det utpekade området genom en allmän va-anläggning. Det var därför inte visat att länsstyrelsen har haft fog att förelägga kommunen att tillhandahålla de aktuella vattentjänsterna inom utpekat område.

I [Svea Hovrätt M 7788-09](#) (MÖD 2010:28) var frågan om ett 10-tal fastigheter skulle införlivas i den allmänna va-anläggningen som följd av att recipienten var en mycket känslig och värdefull biotop. Va-nämnden fastställde länsstyrelsens beslut samt uttalade följande: *"Nämnden konstaterar att den påtagliga olägenhet för miljön som målet rör avser en akut hotad arts fortbestånd, inte bara i ett svenskt utan också i ett europeiskt perspektiv, och att detta hot till viss del, obekant i vilken utsträckning, kan antas bero på påverkan från enskilda avlopp, här ett knappt tiotal fastigheter i xx kommun. De aktuella fastigheterna är visserligen begränsade till antalet, men är belägna endast ett par hundra meter från befintligt verksamhetsområde (...). I ett något vidare perspektiv får bebyggelsen (...) därför anses vara någorlunda koncentrerad. Redan av detta följer att antalet berörda fastigheter*

inte kan tillmätas den betydelse som kommunen velat göra gällande. Då saken dessutom rör en hotad art som åtnjuter ett särskilt skydd enligt rättsordningen, kan inte heller den totala föroreningssituationen i detta sammanhang ges en mer framträdande plats vid nämndens prövning. Det förhållandet, att området är kringgärdat av jordbruksmark, som sannolikt belastar recipienten betydligt mer än de aktuella fastigheterna, är således en omständighet som saknar utslagsgivande betydelse för nämndens va-rättsliga bedömning. Miljöbelastningen från jordbruket får åtgärdas i annan ordning. Det har enligt Va-nämnden inte framkommit några särskilda omständigheter som visar att det skulle finnas faktorer som på ett avgörande sätt skulle kunna försvåra en utvidgning av verksamhetsområdet.” Efter överklagande från kommunen fastställde Svea Hovrätt Va-nämndens beslut.

Vad är ”ett större sammanhang”?

Vad som avses med ett större sammanhang har diskuterats i förarbetena till LAV. Förutsättningen att de aktuella va-frågorna behöver lösas i ett större sammanhang innebär att frågorna normalt måste röra fler än bara ett fåtal fastigheter (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 42).

Enligt praxis behövs det åtminstone en något så när samlad bebyggelse av 20–30 fastigheter som underlag för en allmän va-anläggning. I förarbetena till VAL 55 uttalas att 20-30 anslutna fastigheter för normala fall utgör ett antagbart minimum, som dock bör kunna minskas, om bebyggelsen ligger så samlad, att sanitära synpunkter i högre grad gör sig gällande (jfr prop. 1955:121 s. 61-62). En utbyggnad av en befintlig eller planerad allmän anläggning skulle därmed kunna behöva ske för betydligt färre fastigheter än totalt 20-30. I praxis har till och med enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansetts planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas va-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med denna bebyggelse (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 42). Se även avsnitt [Planmässigt samband](#).

Avstånd mellan husen, tomtstorlek och områdets karaktär i övrigt kan påverka möjligheten att lösa va-frågorna enskilt i betydelsen individuellt, men detta behöver bedömas i det enskilda fallet. Något bestämt mått på avstånd mellan husen för bedömning av ”i ett större sammanhang” finns inte.

Planmässigt samband

Av rättspraxis framgår att om det finns ”ett planmässigt samband” kan en skyldighet enligt 6 § LAV inträda för kommunen, även om det handlar om färre än totalt 20-30 fastigheter, se till exempel regeringsrättens avgöranden RÅ 1971 not S 54 och RÅ 1967 not 164. Enstaka fastigheter i närheten av ett befintligt verksamhetsområde ansågs planmässigt och i övrigt ha ett så nära samband med bebyggelsen inom verksamhetsområdet att fastigheternas va-frågor skulle lösas i det större sammanhanget med den senare bebyggelsen.

LAV utesluter alltså inte att enstaka fastigheter utanför ett område med allmän va-anläggning har ett sådant planmässigt eller annat samband med detta att va-frågan enligt 6 § LAV ska lösas i det större sammanhanget även för dessa fastigheter.

Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?

I [BVa 13/10](#) ansågs en kommun skyldig att tillgodose behovet av vattentjänster för en fastighet belägen utanför verksamhetsområdet. Fastigheten i fråga hade svårigheter att lösa sin försörjning med vatten och avlopp på grund av närhet till havet. Va-nämnden uttalade att *"omständigheten att fastigheten är belägen 150–200 m från närmaste anslutna fastighet kan i detta fall inte bli avgörande för rätten att erhålla allmänna vattentjänster."* Fastigheten ansågs dock ha ett sådant faktiskt och även planmässigt samband med de va-utbyggda områdena att ett kommunalt utbyggnadsansvar måste kunna komma ifråga. Va-nämnden anmärkte vidare att en eventuell högre anslutningskostnad än för andra fastigheter inte får hindra att fastigheten intas i verksamhetsområdet när förutsättningar i övrigt föreligger.

I [BVa 3/09](#) ansågs en kommun skyldig att tillgodose behovet av vattentjänst avseende avlopp för en fastighet. Den aktuella fastigheten var belägen i en grupp av 10 – 15 fastigheter belägna ca 600 m från närmaste verksamhetsområde. Fastigheterna var grupperade invid eller i närheten av en å som belastades av otillräckligt renat avloppsvatten. Nio fastigheter hade redan anslutits till kommunens nät genom avtal. Va-nämnden fann utbyggnaden av allmänt avloppsnät motiverad av hälsomässiga men främst miljömässiga skäl sedan godtagbara enskilda lösningar visat sig inte kunna åstadkommas.

I [BVa 42](#) ansåg Va-nämnden att det inte förelåg en kommunal skyldighet att bestämma verksamhetsområde för dricksvattenförsörjning för ett femtontal fastigheter belägna ca 15 km från kommunens centralort och knappt ett par kilometer från närmaste allmänna anläggning för vattenförsörjning. Va-nämnden konstaterade att utredningen inte visade hur många fastigheter som hade otjänligt vatten eller vatten med anmärkning och kunde inte heller utgå från att det var annat än enstaka fastigheter det var fråga om.

I [MÖD M 3852–17](#) ansåg MÖD att kommunen inte hade skyldighet att tillhandahålla vatten och avlopp för tre fastigheter. De aktuella fastigheterna avskildes från ett befintligt verksamhetsområde av en jordbruksfastighet med enskilt avlopp samt av en tvåfilig länsväg. Närmast möjliga anslutningspunkt till kommunens verksamhetsområde fanns på ett avstånd av ca 150 meter. Det fanns ett tillstånd för en avloppsanläggning dimensionerad för de tre fastigheterna, men utsläppspunkten hade inte kunnat nyttjas. Att en annan utsläppspunkt eller andra enskilda avloppsanordningar inte kunde ordnas för fastigheterna hade dock inte visats. MÖD uttalade att det inte rörde sig om ett större sammanhang och att det dessutom inte hade visats att behovet av skyddet för människors hälsa eller miljön var tillräckligt stort för att kommunen skulle åläggas att tillhandahålla vatten och avlopp för fastigheterna genom att utöka verksamhetsområdet till att omfatta de tre aktuella fastigheterna. MÖD konstaterar i domskälen att kommuner har ålagts att inkludera fastigheter på ett par hundra meters avstånd från verksamhetsområdet i vissa fall, men att det förutsätter att miljönyttan av en anslutning, antalet fastigheter och kostnaden för utbyggnaden vägs samman och att en utbyggnad framstår som rimlig i det enskilda fallet.

I [Svea Hovrätt M 7788-09](#) (MÖD 2010:28) ansåg domstolen att en kommun var skyldig att ordna en allmän avloppsanläggning för ett 10-tal fastigheter. Länsstyrelsen ansåg att recipienten var en mycket känslig och värdefull biotop. Va-nämnden fastställde länsstyrelsens beslut och uttalade: *"Nämnden konstaterar att den påtagliga olägenhet för miljön som målet rör avser en akut hotad arts fortbestånd, inte bara i ett svenskt utan också i ett europeiskt perspektiv, och att detta hot till viss del, obekant i vilken utsträckning,*

kan antas bero på påverkan från enskilda avlopp, här ett knappt tiotal fastigheter i xx kommun. De aktuella fastigheterna är visserligen begränsade till antalet, men är belägna endast ett par hundra meter från befintligt verksamhetsområde i XX. I ett något vidare perspektiv får bebyggelsen i XX därför anses vara någorlunda koncentrerad. Redan av detta följer att antalet berörda fastigheter inte kan tillmätas den betydelse som kommunen velat göra gällande. Då saken dessutom rör en hotad art som åtnjuter ett särskilt skydd enligt rättsordningen, kan inte heller den totala föroreningssituationen i detta sammanhang ges en mer framträdande plats vid nämndens prövning. Det förhållandet, att området är kringgärdat av jordbruksmark, som sannolikt belastar recipienten betydligt mer än de aktuella fastigheterna, är således en omständighet som saknar utslagsgivande betydelse för nämndens va-rättsliga bedömning. Miljöbelastningen från jordbruket får åtgärdas i annan ordning. Det har enligt va-nämnden inte framkommit några särskilda omständigheter som visar att det skulle finnas faktorer som på ett avgörande sätt skulle kunna försvåra en utvidgning av verksamhetsområdet.” Svea Hovrätt fastställde Va-nämndens beslut.

Vilka vattentjänster finns behov av att ordna och vilka behov är kommunen skyldig att tillgodose?

Vattentjänsterna som kommunen har ansvar för att tillgodose avser [vattenförsörjning](#) samt att

- 1) leda bort [spillvatten](#)
- 2) leda bort [vatten som har använts för kylning](#)
- 3) leda bort [dagvatten och dränvatten](#) från
 - ett område med samlad bebyggelse
 - en begravningsplats,

om dessa vattentjänster behöver ordnas i ett större sammanhang med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön för en viss befintlig eller blivande bebyggelse.

Vattentjänsterna är bebyggelseanknutna, det vill säga va-anläggningen ska betjäna bostadshus eller annan bebyggelse. Till bebyggelsen i det här sammanhanget räknas inte bara byggnader och liknande anordningar utan också sådan tomtmark och gator och andra allmänna platser som finns i bebyggelseområdet. Enligt praxis kan vattentjänsterna tillgodose såväl vanliga hushållsändamål som de särskilda näringar som bedrivs inom bebyggelsen, till exempel affärsverksamhet, industri, hantverk och boskapsskötsel. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 42)

LAV preciserar inte standarden på de vattentjänster som den allmänna anläggningen skall tillhandahålla. Praxis har därför slagit fast att syftet med en allmän va-anläggning primärt är att tillgodose hushållsförbrukares normala behov av vattenförsörjning och avlopp och att behov för andra ändamål kommer i andra hand. Användarna kan inte med lagens stöd göra anspråk på vattentjänster av annan särskild beskaffenhet, vare sig kvantitativt eller kvalitativt. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43) Se även avsnitt [Vattentjänster i industriproduktion och liknande](#).

Vattenförsörjning

Med vattenförsörjning avses, enligt 2 § LAV, tillhandahållande av vatten för normal hushållsanvändning. Det handlar både om tillgång till vatten av tillräcklig mängd och tillgång

till vatten av tillräcklig kvalitet. För bedömningen av om ett vatten kan anses godtagbart för hushållsanvändning eller inte, kan ledning i första hand hämtas i [Livsmedelsverkets dricksvattenföreskrifter](#). Rättspraxis avseende tillräcklig mängd saknas.

Bland vattentjänsterna ingår, enligt praxis, produktion och distribution av vatten för bevattning av trädgårdsland och parkanläggningar inom bebyggelsen men inte för bevattning av större arealer som tjänar annat syfte än bebyggelsens direkta behov, till exempel jordbruk. Utanför tillämpningsområdet faller också leverans av vatten som ska användas som drivkraft. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43)

Även om leverans av släckvatten inte regleras som en obligatorisk vattentjänst har huvudmannen ett visst, om än begränsat, ansvar i detta hänseende. Av förarbetena framgår att huvudmannen i viss omfattning bör vara skyldig att anpassa anläggningen så att den tillgodose exempelvis räddningstjänstens behov. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, ss. 48-49, 59-60)

Enligt nuvarande praxis omfattas inte sprinkleranläggningars latent behov av en omedelbar och omfattande vattentillförsel av de vattenförsörjningstjänster som huvudmannen för en allmän va-anläggning är skyldig att tillgodose. Huvudmannen är alltså inte skyldig att göra omfattande ombyggnader av sin vattenanläggning för att möjliggöra en sprinkleranslutning. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 49)

Avlopp

I 2 § LAV definieras avlopp som ”bortledande av dagvatten och dränvatten från ett område med samlad bebyggelse eller från en begravningsplats, bortledande av spillvatten eller bortledande av vatten som har använts för kylning.

Spillvatten

Bortledande av spillvatten är en del av vattentjänsten avlopp. Praxis har slagit fast att syftet med en allmän va-anläggning primärt är att tillgodose hushållsförbrukares normala behov av vattenförsörjning och avlopp och att behov för andra ändamål kommer i andra hand. Detta leder fram till att huvudmannen är skyldig att avleda spillvatten som motsvarar avloppsvatten som kommer från ett normalt hushåll och liknande verksamheter. Detta inkluderar spillvatten från vattentoalett och bad-, disk- och tvättvatten. Va-huvudmannen är även skyldig att ta hand om spillvatten som genereras från verksamheter om det har en sammansättning som motsvarar det som kommer från ett vanligt hushåll. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43) Se även avsnitt [Vattentjänster i industriproduktion](#).

Dag- och dränvatten

I 2 § LAV definieras avlopp även som ”bortledande av dagvatten och dränvatten från ett område med samlad bebyggelse eller från en begravningsplats”.

Med dagvatten avses tillfälliga flöden av exempelvis regnvatten, smältvatten, spolvatten och framträngande grundvatten (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 44).

Dränvatten är sådant vatten i marken som avleds genom dränering (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 44). Det omfattar även sådant bortledande av vatten som är markavvattning enligt miljöbalken. Enligt bestämmelserna om vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken avses med markavvattning *”åtgärder som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål”* (11 kap. 2 § miljöbalken). (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 47).

Bedömningen av om det finns ett behov av allmän vattentjänst för dag- och dränvatten får normalt *”utgå från antagandet att fastigheten ska anses ha ett sådant behov, om vattnet från fastigheten inte kan tas om hand genom naturlig avledning till våtmarker, vattendrag eller genom markinfiltration inom fastigheten eller på angränsande markområden från vilka vattenavledning inte sker genom huvudmannens försorg”* (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 82).

Sammanfattningsvis kan kommunen vara skyldig enligt 6 § LAV att bestämma verksamhetsområde för dagvatten och dränvatten och ordna en allmän anläggning om följande tre punkter är aktuella:

- Dag- och dränvatten behöver bortledas från ett område med samlad bebyggelse eller från en begravningsplats.
- Det går inte att ta hand om dag- och dränvattnet på den egna fastigheten naturligt och det inte heller finns någon mark dit sådant vatten kan avledas utan att det uppstår problem i området.
- Det finns ett behov av att lösa bortledningen av dag- och dränvatten för att skydda människors hälsa eller miljön.

Vad är samlad bebyggelse?

Samlad bebyggelse är ett begrepp i LAV eftersom *”avlopp”* definieras i 2 § som *”bortledande av dagvatten och dränvatten från ett område med samlad bebyggelse (...)”*.

Samlad bebyggelse var tidigare ett begrepp inom den äldre plan- och bygglagen (1987:10): *”områden med tomter som gränsar till varandra eller som åtskiljs endast av vägar eller naturmark och som tillsammans har minst 10–20 hus”*. Begreppet samlad bebyggelse enligt den gamla plan- och bygglagen har i samma lag sedan 2011 ersatts av det vidare begreppet sammanhållen bebyggelse: *”bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark”*. Det nuvarande begreppet *”sammanhållen bebyggelse där bygglov behövs med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen”* har samma innebörd som det gamla begreppet samlad bebyggelse.

Avsikten med att välja begreppet *”samlad bebyggelse”* i LAV framgår av prop 2005/06:78 sid 47 (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006). Samlad bebyggelse var vid tidpunkten för propositionen definierat i plan- och bygglagen. Av prop. 2009/10:170 s. 468 framgår att begreppet samlad bebyggelse i den äldre PBL ersattes med *”sammanhållen bebyggelse”*, men med ett tillägg i vissa av bestämmelserna med *”behov med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen”* (Prop. 2009/10:170, En enklare plan- och

bygglag, 2010). Skälet var att inte förenklingen av använda uttryck i lagen skulle leda till att dessa senare bestämmelser om krav på bygglov m.m. skulle ändras i sak.

Vad är en begravningsplats?

I LAV saknas definition av begravningsplats. För att det ska föreligga ett kommunalt ansvar för bortledning av dagvatten och dränvatten från en begravningsplats behöver det också föreligga ett behov av att skydda miljön eller människors hälsa samt av att lösa frågan i ett större sammanhang. Rättspraxis saknas.

Vattentjänster i industriproduktion och liknande

Huvudmannen är inte skyldig att ta emot spillvatten vars beskaffenhet på ett inte oväsentligt sätt avviker från normalt hushållsspillvatten. Leverans av vatten för användning i industriproduktion och andra verksamheter är närmast att bedöma som en vanlig affärstransaktion. Sådana leveranser saknar i allmänhet de sanitära och sociala motiveringar som utgör den väsentliga grunden för lagstiftningen. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43) Det föreligger alltså ingen skyldighet för huvudmannen att leverera extra mycket eller ett extra rent vatten till en verksamhet med ett sådant behov.

Om inte huvudmannen för den allmänna anläggningen har åtagit sig uppgiften, ankommer det på industriföretag och andra användare, som behöver vatten av särskild beskaffenhet eller vilkas avlopp kräver speciella anordningar eller särskild rening, att själva vidta de åtgärder som behövs för att det levererade vattnet ska få önskad beskaffenhet och för att avloppsvattnet ska kunna tas emot i den allmänna va-anläggningen under normala villkor. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 43)

Går behoven att tillgodose med enskilda individuella lösningar?

Bedömningen behöver göras utifrån lokala förutsättningar och utifrån varje vattentjänst. Finns möjlighet att tillgodose behoven med enskilda individuella lösningar finns inget behov av att ordna vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang, vilket i sin tur innebär att ett av de grundläggande rekvisiten för att ett kommunalt ansvar ska föreligga inte är uppfyllt. Om kommunen bedömer att det är fullt möjligt att lösa frågan med individuella lösningar så kan motiven för detta framgå av det svar kommunen inkommer med till länsstyrelsen, vilket underlättar för länsstyrelsen att väga in det i bedömningen av om kommunen fullgör sina skyldigheter enligt 6 § LAV.

Även om länsstyrelsen inte kan förelägga kommunen om att göra en utredning så ligger det i kommunens intresse att kunna visa att enskilda individuella anläggningar är godtagbara i ett visst område utifrån miljö- och hälsoskyddsbehoven. Det kan här till exempel handla om en analys av effekterna av utsläpp från enskilda individuella avloppsanläggningar till en recipient eller en bedömning av påverkan på ett grundvattenmagasin om alla fastigheter har enskild individuell dricksvattenbrunn. De individuella avloppsanläggningarna för spillvatten, befintliga eller planerade, behöver kunna uppnå en gemensam reningsgrad som långsiktigt är tillräcklig för skyddet av yt- och grundvatten, dricksvatten och badvatten. Individuella anläggningar för dricksvattenförsörjning, befintliga eller planerade, behöver på motsvarande sätt gemensamt kunna förutses leverera dricksvatten av tillräcklig kvalitet och kvantitet. Individuella anläggningar för dag- och dränvatten behöver vara inrättade så att fukt- och mögelproblem i bostäder inte orsakas och så att förorenat dag- och dränvatten inte riskerar

att påverka en recipient negativt. Av prop. 2021/2022:208 framgår att kommunens skyldighet enligt 5 kap. 3 § miljöbalken att se till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs särskilt ska beaktas (Prop. 2021/22:208, Vågar till hållbara vattentjänster, 2022).

Även om det i ett område finns många fastigheter någorlunda samlat behöver detta inte innebära att vattenförsörjning eller avlopp med automatik behöver ordnas i ett större sammanhang. Är tomterna små och inklämda talar det emot möjligheten att ordna en individuell lösning för varje fastighet, men bedömningen kan falla ut olika beroende på vilken vattentjänst som är aktuell, se avsnitten [Spillvatten](#), [Vattenförsörjning](#) och [Dag- och dränvatten](#).

Tillsyn

Det kan krävas tillsyn av den kommunala miljönämnden för att de enskilda individuella anläggningarna ska uppnå ett godtagbart skydd för människors hälsa och miljön. Kommunens miljönämnd skulle kunna förelägga den som har en undermålig enskild individuell avlopps- eller dricksvattenanläggning att åtgärda bristerna för att på så sätt tillgodose behov som annars skulle kunna fyllas av en allmän anläggning. Detta förutsätter dock att samtliga berörda fastigheter har möjlighet att lösa sin avlopps- eller dricksvattenfråga på ett acceptabelt sätt, det vill säga de individuella lösningarna får inte sammantaget riskera att medföra olägenheter för människors hälsa eller miljön. I vissa fall skulle länsstyrelsen eller kommunens byggnadsnämnd kunna vara aktuella som tillsynsmyndighet. Se avsnitten

- [Enskilda individuella lösningar för spillvatten](#)
- [Enskilda individuella lösningar för dricksvatten](#)
- [Enskilda individuella lösningar för dag- och dränvatten](#)

Det behöver också finnas rättsliga förutsättningar för att tillgodose behoven med individuella lösningar, till exempel servitut om annan fastighetsägares mark behöver tas i anspråk.

Enskilda individuella lösningar för spillvatten

I rättspraxis har ofta höga grundvattennivåer, tunna jordlager, täta eller mycket genomsläppliga jordarter utgjort skäl till att behov funnits av att lösa spillvattenfrågan i ett större sammanhang. Detta har då utgått ifrån att individuella avloppslösningar för spillvatten i första hand löses genom infiltration i mark. Över tid har dock utvecklingen av ny teknik för små avloppsanläggningar gjort att infiltration numer inte är den enda möjligheten till en individuell avloppslösning. Är det aktuellt med individuella lösningar behöver inte heller vattentoalett vara en självklarhet för alla fastigheter inom området. Inte heller att toalett-vatten och bad-, disk och tvättvatten bortledes i samma ledning. Om kommunen bedömer att behovet går att lösa med enskilda individuella anläggningar, trots att det inte är uppenbart att så är fallet, så ligger det i kommunens intresse att redogöra för hur de bedömer att spillvattenfrågan kan lösas utan att ordna en allmän anläggning. Länsstyrelsen får då bedöma om kommunens motivering och lösningsförslag är tillräckligt för att avsluta ärendet utan att meddela ett föreläggande.

[Vägledning om tillsyn av små avloppsanläggningar](#) (högst 200 pe) inklusive rättsfallssammanställning finns på Havs- och vattenmyndighetens webbplats. Tillsynsmyndighet är den kommunala miljönämnden.

Enskilda individuella lösningar för dricksvattenförsörjning

Dricksvattenförsörjningen kan vara ett problem ur så väl kvalitativ som kvantitativ synpunkt. Möjligheten att lösa dricksvattenförsörjningen individuellt kan till exempel påverkas av tillgången på vattenresurser, om det finns risk för saltvatteninträngning, och om området som utreds ligger inom riskområde för till exempel tungmetaller. Möjligheten att lösa frågan individuellt hänger också ihop med hur fastigheterna i det aktuella området löser sin avloppsfråga. Godtagbara avloppslösningar kan minska risken för mikrobiell påverkan på dricksvattenbrunnar, men löser inte andra problem med till exempel tungmetaller i dricksvattnet eller vattenbrist.

Precis som när det gäller spillvatten ligger det i kommunens intresse att redogöra för hur de bedömer att dricksvattenförsörjningen kan lösas utan att ordna en allmän anläggning.

Inom områden där det inte finns ett kommunalt ansvar enligt LAV för dricksvattenförsörjning är det den enskilde fastighetsägaren som ansvarar för att dricksvatten finns. Det framgår av 9 kap. 9 § miljöbalken att ägare eller nyttjanderättshavare till bostäder ska vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa.

I vissa fall kan det gå att komma tillrätta med ett problem avseende dricksvattenförsörjningen i ett område genom kommunal tillsyn av enskilda dricksvattenanläggningar. En enskild individuell dricksvattentäkt avsedd för ett hushålls konsumtion (högst 10 m³ dricksvatten per dygn och färre än 50 personer) brukar benämnas av Livsmedelsverket som "liten dricksvattenanläggning för privat bruk". En sådan dricksvattenbrunn utgör både en så kallad vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken och är samtidigt föremål för tillsyn enligt särskilda bestämmelser om hälsoskydd enligt 9 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndighet avseende en så kallad liten dricksvattenanläggning för privat bruk i dess egenskap av hälsoskyddsobjekt är kommunens miljönämnd.

Den kommunala miljönämndens tillsynsansvar innebär att myndigheten kan kräva att den som är ansvarig för en dricksvattenanläggning åtgärdar denna om dricksvattenkvaliteten kan innebära hälsorisker. När det gäller små dricksvattenanläggningar för privat bruk kan det ofta anses tillräckligt att kommunen informerar fastighetsägaren om problemet, men huvudregeln är att detta sker genom ett formellt beslut. Det kan exempelvis vara aktuellt att kräva åtgärder om brunnen försörjer känsliga personer, såsom barn, äldre eller sjuka, med dricksvatten eller då fastighetsägaren hyr ut fastigheten till någon annan som inte har förfogande över brunnen och därmed inte själv kan åtgärda problemet. (Livsmedelsverket, 2024) Möjligheten att genom tillsyn lösa ett problem med dricksvatten som beror på bristande vattentillgång är dock begränsad.

Även om det inte krävs tillstånd för vattentäkt för en en- eller tvåfamiljsfastighet enligt 11 kap. miljöbalken ska enligt 9 kap. 10 § miljöbalken anläggningar för grundvattentäkter inrättas och användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. En kommun kan med stöd av samma paragraf införa krav på anmälan eller tillstånd för att få inrätta och använda en ny anläggning för grundvattentäkt inom ett avgränsat geografiskt område där knapphet på sött grundvatten råder eller kan befaras uppkomma. Kommunen får också föreskriva anmälningsplikt för sådana befintliga anläggningar. Kommunen kan då sätta gräns för uttaget kopplat till kvalitet.

För ytterligare information om små dricksvattenbrunnar för privat bruk hänvisas till Livsmedelsverkets skrift [Dricksvatten från små dricksvattenanläggningar för privat bruk \(livsmedelsverket.se\)](#). Se även [Boverkets vägledning om Vattenförsörjning](#).

Enskilda individuella lösningar för dag- och dränvatten

Frågan om kommunens skyldighet enligt 6 § när det gäller dag- och dränvatten kan aktualiseras av att dag- och dränvattnet orsakar fukt- och mögelproblem i bostäder eller att dag- och dränvattnet är förorenat och riskerar att påverka en recipient negativt. Lösningen kan se olika ut beroende på problemet som ska lösas.

Dagvatten från en fastighet som orsakar betydande olägenhet för en grannfastighet skulle i vissa fall kunna komma ifråga för tillsyn och ingripande från kommunens byggnadsnämnd utifrån bestämmelserna i plan- och bygglagen (2010:900), jämför MÖD:s domskäl i [P 6313-23](#). Kommunens miljönämnd kan också ha tillsynsansvar utifrån miljöbalkens allmänna hänsynsregler eller balkens bestämmelser om miljöfarlig verksamhet i 9 kap. miljöbalken, se även MÖD M 9186-11 i fråga om översvämning av mark på grund av utsläpp av vatten.

Länsstyrelsen kan vara aktuell som tillsynsmyndighet enligt 11 kap. miljöbalken om det handlar om ett problem som uppkommer på grund av bristande underhåll av öppet dike eller täckdike. Sådana anläggningar räknas som vattenanläggningar och det finns en skyldighet att underhålla dem om det kan uppkomma skada på allmänna eller enskilda intressen.

Om det är flera fastigheter som berörs av en markavvattning kan det finnas en markavvattningssamfällighet, ofta även kallat torrlägningsföretag eller dikningsföretag. Fastigheterna i en markavvattningssamfällighet har ett gemensamt ansvar för att underhålla diken som ingår i företaget. Det är lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSVV) som reglerar förutsättningarna för markavvattningssamfälligheter.

I övrigt hänvisas till [Naturvårdsverkets vägledning om markavvattning](#) och Naturvårdsverkets vägledning om tillsyn av dagvatten [Tillsyn av dagvatten \(naturvardsverket.se\)](#).

Andra frågor som länsstyrelsen kan behöva ta ställning till i bedömningen

Obebyggda tomter

Av 6 § LAV framgår att kommunens skyldighet att bestämma verksamhetsområde och ordna allmänna anläggningar gäller såväl befintlig som blivande bebyggelse.

För obebyggda fastigheter utanför detaljplanlagt område finns inget behov av att ordna vattenförsörjning och avlopp så länge inte bebyggelse har kommit till stånd. Vid byggnation på de obebyggda tomterna skulle förutsättningarna för att lösa va-frågan med enskilda lösningar för den befintliga bebyggelsen kunna förändras. Det kan därför vara viktigt att veta hur planerna för området ser ut i framtiden.

Gäller det avstyckade men obebyggda tomter inom ett detaljplanlagt område bör det framgå av planhandlingarna hur va-frågorna avses lösas. En bedömning får göras i det enskilda fallet av om kommunen uppfyller sina skyldigheter enligt 6 § LAV.

Boendeform

Det saknar betydelse för bedömningen om det är ett område som formellt planerats för fritidsboende eller för permanentboende. Det är behoven av allmänna vattentjänster som ska bedömas.

Detaljplan och områdesbestämmelser

Kommunen kan inte genom reglering i detaljplan eller områdesbestämmelser ändra de skyldigheter som följer av 6 § LAV eller på annat sätt avtala bort sin skyldighet. Skyldigheten kvarstår så länge behovet finns kvar. Däremot kan specifika bindande planbestämmelser påverka bedömningen ur andra aspekter. Det kan till exempel i äldre planer för fritidshusområden finnas bestämmelser om att vattentoalett inte är tillåtet i området, eller att en byggnad som innebär behov av avloppsledning inte får uppföras. Lagstödet för sådana äldre planbestämmelser är dock tveksamt idag.

Hushållning med naturresurser

Av förarbetena till LAV framgår att lagstiftaren ansåg det viktigt att försöka tillgodose intresset av en god hushållning med naturresurserna, men att detta å andra sidan inte borde vara en särskild grund för kommunens utbyggnadsskyldighet. Av prop. 2005/06:78 framgår vidare att det inte rimligen kan begäras att kommunen ska behöva bygga ut en allmän anläggning bara för att exempelvis öka möjligheterna att återföra avloppsvattnets näringsämnen till kretsloppet. Hushållningsaspekten får i stället tillgodoses i samband med hur man ska ordna och driva en allmän va-anläggning (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 45).

Lagstiftaren uttalar dock att det är en självklarhet att en allmän va-anläggning, som inrättats för det ändamål som va-lagstiftningen har, ska ordnas och drivas på ett från miljö- och hälsoskyddssynpunkt godtagbart sätt. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, ss. 45, 58) Se även 10 § LAV.

Av prop. 2005/06:78 s. 81 framgår vidare att hushållnings- och kretsloppsprinciperna bör för LAV ha samma innebörd som i miljölagstiftningen (jämför prop. 1997/98:45 s. 20).

C – Kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med enskild gemensam anläggning

Även om vattenförsörjning eller avlopp med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas i ett större sammanhang, är det inte givet att kommunen är skyldig att tillgodose behovet genom att bestämma ett verksamhetsområde och ordna en allmän va-anläggning. En förutsättning för detta är dock, som framgår av 6 § andra stycket LAV, att det finns förutsättningar att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning. Av prop. 2021/22:208 s. 20 framgår att det är kommunens ansvar att bedöma förutsättningarna: *”Det bör därför också vara kommunen som har ansvaret för att bedöma om det finns förutsättningar för att behovet kan tillgodoses genom en enskild anläggning i stället för genom en allmän anläggning.”*

I situation C bedömer kommunen

- att en befintlig gemensam anläggning, eventuellt efter tillsyn, långsiktigt kan tillgodose skyddet för människors hälsa och miljön, eller

- i samråd med de berörda fastighetsägarna att behovet av en eller flera vattentjänster enligt 6 § LAV kan tillgodoses genom att inrätta en eller flera nya enskilda gemensamma anläggningar.

Läs mer om olika typer av gemensamma anläggningar i avsnitten

- [Nya och befintliga anläggningar som består av gemensamma ledningsnät kopplade till allmän anläggning](#)
- [Nya gemensamma anläggningar för vattentjänster](#)
- [Befintliga gemensamma anläggningar för vattentjänster](#)

Nya och befintliga anläggningar som består av gemensamma ledningsnät kopplade till allmän anläggning

Enskilda anläggningar kan utgöras av gemensamma ledningsnät som är anslutna till den allmänna va-anläggningen via en förbindelsepunkt. Är det fråga om mer än ett mindre antal fastigheter som ansluts på detta sätt framgår av prop. 2005/06:78 att bebyggelsen i så fall bör infogas i verksamhetsområdet för den allmänna anläggningen:

”All bebyggelse som betjänas av eller ligger inom det område där förutsättningarna för kommunens utbyggnadsskyldighet är uppfyllda, bör däremot omfattas av verksamhetsområdet. Det är knappast godtagbart – som i dag förekommer på sina håll – att relativt stora bostadsområden med eget internt distributionsnät förläggs utanför verksamhetsområdet, trots att den allmänna anläggningen betjänar dem med både vatten och avlopp. En va-anläggning av detta slag, som för sin försörjning är helt beroende av den allmänna anläggningens tjänster, bör inte undantas från verksamhetsområdet. Användarna där skall inte behöva finna sig i ett för dem betydligt sämre va-rättsligt förhållande än vad andra som betjänas av den allmänna anläggningen har.” (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 51)

Kommunens skyldigheter kan belysas genom två rättsfall. I det första, [M 10104-20](#) (MÖD 2021:12), hade kommunen inte uppfyllt sin skyldighet att ha rättsligt bestämmande inflytande över va-anläggningen genom att endast ha ordnat förbindelsepunkt till samfällighetsföreningens enskilda va-anläggning som låg inom ett verksamhetsområde. I det andra ärendet (Svea Hovrätt [M 2350-10](#)) hade kommunen i ett detaljplanelagt område med ett femtiotal bostäder avstått från att bestämma verksamhetsområde och istället överlåtit ansvaret för va-frågorna på en exploatör. I Va-nämndens skäl anges bl.a. följande *”Således låter sig uppfattningen att ett verksamhetsområde är påkallat i ett visst område svårigen förenas med den lösning som kommunen åtminstone tidigare förespråkade, nämligen att låta exploatören och slutligen de berörda fastighetsägarna själva ansvara för samfälliga anläggningar som i sin tur skulle anslutas till ett kommunalt stomnät.”* MÖD gjorde inte någon annan bedömning än Va-nämnden.

Länsstyrelsen behöver beakta att kriterierna i 6 § LAV inte behöver vara uppfyllda även om det finns ett gemensamt ledningsnät beläget utanför verksamhetsområdet. Det skulle till exempel kunna vara en mycket utspridd bebyggelse som genom avtal fått ansluta sig till den

allmänna anläggningen. Kommunalt ansvar för vattentjänsterna aktualiseras inte om det saknas behov av att lösa va-frågorna i ett större sammanhang.

Det kan finnas behov av tillsyn enligt miljöbalken eller livsmedelslagen om det finns något slags problem med ledningsnätet. Tillsyn av ledningsnätet kommer dock inte att innebära att kommunens ansvar enligt 6 § LAV kan uppfyllas eftersom all bebyggelse som ligger inom områden där kriterierna för kommunens skyldigheter är uppfyllda och som för sin försörjning är helt beroende av den allmänna anläggningens tjänster, inte bör undantas från verksamhetsområdet (jfr prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 51).

Nya gemensamma anläggningar för vattentjänster

Möjligheten att godta enskilda gemensamma lösningar behandlades redan i förarbetena till LAV. I SOU:n som föregick införandet av LAV föreslogs att kommunerna i vissa fall skulle kunna besluta om va-samverkan mellan fastighetsägare, genom en gemensamhetsanläggning, istället för att ordna en allmän va-anläggning. Av förarbetena framgår dock att lagstiftaren inte ansåg detta lämpligt och någon sådan möjlighet om samverkan infördes därför inte i LAV (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, ss. 37-38). I prop. 2005/06:78 uttalade regeringen *"Enligt 2 § den nuvarande va-lagen är kommunen skyldig att se till att en allmän va-anläggning kommer till stånd så snart det med hänsyn till lagens skyddsintressen behövs en sådan. Skyldigheten är ovillkorlig så länge behovet finns kvar. Behovet har dock ansetts kunna tillgodoses på annat sätt utan kommunens medverkan genom exempelvis en gemensamhetsanläggning enligt anläggningslagen (...)*. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, ss. 28-29).

Det lämnades därmed möjlighet redan 2006 för fastighetsägare att genom frivillig samverkan inrätta gemensam anläggning. Kommunen får bedöma om en enskild anläggning ska godtas och behöver väga fördelarna med att godta enskilda anläggningar mot risken att utbyggnadsskyldigheten aktualiseras i efterhand på grund av att enskilda anläggningar inte sköts (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 22).

Enligt 6 § andra stycket LAV är kravet att det ska finnas förutsättningar att *"tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön."* Av prop. 2021/22:208 framgår att kommunens skyldighet enligt 5 kap. 3 § miljöbalken att se till att miljökvalitetsnormerna för vatten följs särskilt ska beaktas (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022). För länsstyrelsen innebär det att granska kommunens redovisning av om den/de planerade eller befintliga anläggning/arna kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön, till exempel om avloppsreningen har eller kommer att ha tillräckligt hög reningsprestanda för att recipienten ska klara belastningen av till exempel smittämnen eller näringsämnen samt om det finns en godtagbar plan för att gemensam/ma anläggning/ar ska kunna ordnas inom rimlig tid.

Vid länsstyrelsens bedömning av kommunens svar bör beaktas att det kan saknas förutsättningar för att klara områdets dricksvattenförsörjning på grund av till exempel klimatförändringar, eller att förutsättningar för att följa MKN saknas - även om det inrättas en gemensamhetsanläggning. Länsstyrelsen bör därför ha skaffat sig en helhetsbild av förutsättningarna i området med utgångspunkt från kriterierna för kommunens ansvar i 6 § LAV.

Det saknas rättspraxis efter att tillägget i 6 § LAV 2 st tillkom under 2022 men det finns äldre avgöranden som utgår från regeringens uttalande i prop.2005/06:78 (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006). Som för många andra LAV-ärenden som avgjorts av MÖD är dock dessa i hög grad avgöranden som saknar allmänna uttalanden som kan ligga till grund för bedömningar i andra ärenden. Se avsnitt [Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning planeras inrättas?](#)

Befintliga gemensamma anläggningar för vattentjänster

Av uttalanden i förarbetena framgår att det kan finnas förutsättningar att genom tillsynsåtgärder säkerställa att kravet på godtagbart skydd för människors hälsa och miljö uppfylls långsiktigt genom befintlig gemensam anläggning, se:

- Prop. 2021/22:208 s. 41: ”Enskilda anläggningar, (...) genom åtgärdande av befintliga anläggningar, kan sannolikt utgöra fullgoda alternativ till en allmän anläggning för en viss befintlig eller blivande bebyggelse i åtskilliga fall.”
- Prop. 2021/22:208 s. 52: ”Ett (...) alternativ kan vara att genom tillsyn förelägga den som har en undermålig enskild avloppsanläggning att åtgärda bristerna, så att enheten kan godtas med hänsyn till skyddet för hälsa och miljön.”

I [BVa 49](#) uttalade Va-nämnden: ”Självfallet innebär inte vattentjänstlagens reglering av kommunens utbyggnadsskyldighet att en sådan ska föreligga för ett område som helt betjänas av en väl fungerande gemensam va-anläggning som ägs och drivs av fastighetsägarna.”

Med en väl fungerande anläggning får utifrån 6 § LAV förstås en anläggning som långsiktigt uppfyller behoven av skydd för människors hälsa och miljö. Kommunen kan i denna situation redovisa till länsstyrelsen att anläggningen uppfyller behoven, eller att den kommer att kunna göra det efter tillsyn, vilket länsstyrelsen får bedöma rimligheten av. Kommunens miljönämnd skulle kunna förelägga verksamhetsutövaren som har en undermålig enskild gemensam avlopps- eller dricksvattenanläggning att åtgärda bristerna för att på så sätt tillgodose behov som annars skulle kunna fyllas av en allmän anläggning.

I vissa fall skulle länsstyrelsen kunna vara aktuell som tillsynsmyndighet enligt 11 kap. miljöbalken om det handlar om ett problem som uppkommer på grund av bristande underhåll av öppet dike eller täckdike. Sådana anläggningar räknas som vattenanläggningar och det finns en skyldighet att underhålla dem om det kan uppkomma skada på allmänna eller enskilda intressen.

Om det är flera fastigheter som berörs av en markavvattning kan det finnas en markavvattningssamfällighet, ofta även kallat torrlägningsföretag eller dikningsföretag. Fastigheterna i en markavvattningssamfällighet har ett gemensamt ansvar för att underhålla diken som ingår i företaget. Det är lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSVV) som reglerar förutsättningarna för markavvattningssamfälligheter.

Vid länsstyrelsens bedömning av kommunens svar bör beaktas att det kan finnas en situation motsvarande Svea Hovrätt [M 2403–11](#) dvs att en befintlig gemensamhetsanläggning bara försörjer en del av området. Det skulle också kunna saknas förutsättningar för att klara

områdets dricksvattenförsörjning på grund av till exempel klimatförändringar, eller att förutsättningar för att följa MKN saknas - även om det finns en gemensamhetsanläggning. Länsstyrelsen bör därför ha skaffat sig en helhetsbild av förutsättningarna i området med utgångspunkt från kriterierna för kommunens ansvar i 6 § LAV.

Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning planeras inrättas?

I mål [M 2350-10](#) från Svea Hovrätt prövades om förhållandena var sådana att ansvaret för att ordna vattentjänster borde ankomma på va-huvudmannen eller om det i stället borde lösas av en i området aktiv exploatör eller ytterst av de enskilda fastighetsägarna genom samfällda lösningar. En enskild fastighetsägare med ett fritidshus i närhet av en fjällanläggning yrkade att va-nämnden skulle ålägga kommunen att inordna hans fastighet i det allmänna verksamhetsområdet. Det detaljplaneområde som fastigheten tillhörde omfattade ett drygt femtiotal fastigheter inom samlad bebyggelse avsedd för bostadsändamål. Va-nämnden konstaterade att det därmed föreligger ett förväntat exploateringstryck. *”Redan den antagna detaljplanen, med den belastning detta innebär för vatten- och avloppsförsörjningen inom området, gör att det enligt Va-nämndens mening inte kan anses föreligga någon tvekan om att frågan om vattentjänster behöver lösas i ett större sammanhang såväl för den aktuella fastigheten som för det område där fastigheten är belägen. Nästa fråga är därmed om förhållandena är sådana att ansvaret för att ordna vattentjänsterna bör ankomma på va-huvudmannen eller om den i stället bör lösas av exploatören eller ytterst av de enskilda fastighetsägarna genom samfällda lösningar. Utgångspunkten i va-lagstiftningen är att det i första hand är en uppgift för det allmänna att ordna vattenförsörjning och avlopp i ett större sammanhang. Den bebyggelse som betjänas av eller ligger inom det område där förutsättningarna för kommunens utbyggnadsskyldighet är uppfyllda, bör alltså enligt nämndens mening ingå i ett verksamhetsområde enligt vattentjänstlagen. Som framgår av lagens förarbeten har riksdagen sålunda ställt sig bakom den bedömningen, att lagen inte bör innehålla några bestämmelser om att kommunen skall kunna besluta om va-samverkan mellan fastighetsägare som ett alternativ till en kommunal va-anläggning (prop. 2005/06:78 s. 37 f., bet. 2005/06: BoU 8, rskr. 2005/06:213). Således låter sig uppfattningen att ett verksamhetsområde är påkallat i ett visst område svårligen förenas med den lösning som kommunen åtminstone tidigare förespråkat, nämligen att låta exploatören och slutligen de berörda fastighetsägarna själva ansvara för samfällda anläggningar som i sin tur skulle anslutas till ett kommunalt stomnät. Det nu sagda innebär dock inget hinder för kommunen att i verksamhetsområdet införliva en va-anläggning som har byggts av en exploatör.”* Va-nämnden beslutade att kommunen var skyldig att ordna allmänna vattentjänster för fastighetsägaren och gav kommunen 1,5 år på sig att ordna detta. Svea Hovrätt fastställde Va-nämndens beslut.

I [BVa 49](#) var frågan om skyldigheten att bygga ut allmän va-anläggning i området kunde anstå i avvaktan på att de boende själva fick tillfälle att visa om de kan klara en utbyggnad av vatten och avlopp i området som uppfyller de hälso- och miljömässiga krav som kan ställas. Utgången blev att det ansågs föreligga en utbyggnadsskyldighet för kommunen. Va-nämnden motiverade beslutet: *”En gemensamhetslösning av va-frågan på privat väg för befintliga och blivande fastigheter, ett antal som kan uppgå till mellan två och trehundra stycken, och där alla fastighetsägare inte är ense om hur va-frågan ska lösas, kan enligt Va-nämndens mening inte förenas med kravet i 6 § vattentjänstlagen att när de där angivna behoven*

föreligger i ett större sammanhang så ska dessa tillgodoses genom en utbyggd allmän va-anläggning.” Av Va-nämndens skäl framgår även att: ”Självfallet innebär inte vattentjänstlagens reglering av kommunens utbyggnadsskyldighet att en sådan ska föreligga för ett område som helt betjänas av en väl fungerande gemensam va-anläggning som ägs och drivs av fastighetsägarna.”

I mål nr [M 2403-11](#) från Svea Hovrätt var frågan om det fanns skäl att ålägga kommunen att bygga ut allmän avloppsanläggning i ett område där vissa uppkomna hälsomässiga problem åtgärdats genom inrättandet av en gemensamhetsanläggning till vilken drygt hälften av områdets 35 fastigheter var anslutna. Av domskälen framgår att: *”Utredningen visar också att det varit problem med förorenat dricksvatten, men att idrifttagandet av gemensamhetsanläggningen med dess reningsverk för omhändertagande av avloppsvatten från fastigheterna i området medfört att förhållandena för dagen förbättrats. Detta är dock inte tillräckligt för att på lång sikt säkerställa hälsoskyddet i området.”* Vidare uttalades bland annat att: *”Eftersom många av fastigheterna inte är anslutna till gemensamhetsanläggningen och dess reningsverk saknas en samlad lösning av avloppsfrågan för området i sin helhet. En samlad lösning genom en gemensamhetsanläggning kan inte heller åstadkommas så länge fastighetsägarna inte är eniga om hur behovet av att omhänderta avloppsvattnet bäst ska tillgodoses för alla fastigheter. Som Va-nämnden funnit uppfyller den befintliga gemensamhetsanläggningen inte kommunens skyldighet att tillgodose hela områdets behov av en väl fungerande avloppslösning”.*

I [MÖD M 10104-20](#) (MÖD 2021:12) var frågan om det har funnits förutsättningar för länsstyrelsen att förelägga kommunen att inrätta en allmän va-anläggning inom befintligt verksamhetsområde för dricksvatten, spillvatten och dagvatten. Va-huvudmannen hade ordnat en gemensam förbindelsepunkt för ett relativt stort antal fastigheter inom en samfällighetsförening i stället för separata förbindelsepunkter. MÖD fann att kommunen inte hade uppfyllt skyldigheten enligt 6 § LAV och att enskilda fastighetsägare inte heller kan tvingas in i en va-samverkan genom en gemensamhetsanläggning, i stället för en allmän va-anläggning. MÖD betonade att länsstyrelsens beslut inte kan uppfattas som en skyldighet för kommunen att ta över samfällighetsföreningens anläggning inom området.

I mål [M 10106-14](#) från Svea Hovrätt hade några fastighetsägare begärt att länsstyrelsen skulle förelägga kommunen om att bestämma verksamhetsområde för dricksvatten för ett fritidshusområde med drygt 200 fastigheter beläget inom ett begränsat område med ett stort antal vattentäkter. Dricksvattenförsörjningen i området utgjordes av elva borrhälsbrunnar lokaliserade inom området. Sex vattenföreningar ansvarade för drift, underhåll och övrig skötsel. Va-nämnden gjorde följande bedömning. *”Länsstyrelsen har i sitt beslut och i yttranden till Va-nämnden anfört att det i generell mening uppträder vissa kvalitetsproblem, främst bakteriologiska och att det för att få en långsiktigt hållbar lösning med hänsyn till skyddet för människors hälsa bör inrättas ett verksamhetsområde för dricksvatten. Kommunen å sin sida anser att det inte är visat med hänsyn till människors hälsa att det behöver ordnas vattenförsörjning i ett större sammanhang. Frågan om utbyggnad av den allmänna anläggningen aktualiserades hos länsstyrelsen på grund av att ett antal fastighetsägare vänt sig dit. Avloppsfrågan har kommunen accepterat att lösa genom att bygga ut den allmänna anläggningen, men vattenförsörjningen har kommunen och samfällighetsföreningarna motsatt sig ska byggas ut eftersom det bl.a. inte finns behov av en sådan tjänst och då samfällighetsföreningarnas utförande av vattenförsörjningen är*

oklanderligt. Länsstyrelsens beslut avser ett fritidshusområde med drygt 200 fastigheter beläget inom ett begränsat område med ett stort antal vattentäkter. Utredningen visar att dricksvattnet till en del fastigheter var otjänligt eller tjänligt med anmärkning.

Hälsomässiga skäl för ett föreläggande kan därför anses föreligga. Va-nämnden finner sammantaget att det med hänsyn till skyddet för människors hälsa, antalet fastigheter inom området och framtida risker med avseende på hälsa samt övrig utredning i målet, finns förutsättningar för att inrätta ett allmänt verksamhetsområde för vattenförsörjning i enlighet med 6 § vattentjänstlagen. Länsstyrelsens beslut ska därför fastställas i huvudsaken.” Svea Hovrätt avslag kommunens överklagande och instämde i Va-nämndens bedömning.

Rimlighetsavvägning

I LAV saknas bestämmelser om rimlighetsavvägningar – om behovet finns ska kommunen ordna vattentjänster oavsett kostnad.

Relevanta rättsfall

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Miljöskyddsrekvisitet	Svea Hovrätt, 2010-06-08, M 7788-09 (MÖD 2010:28)
Planmässigt samband	RÅ 1971 not S 54
Planmässigt samband	RÅ 1967 not 164
Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?	Va-nämnden, 2010-11-24, BVa 73/10 , mål nr Va 166/08
Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?	Mark- och miljööverdomstolen, 2017-04-19, M 10214-16 (MÖD 2017:70)
Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?	Mark- och miljööverdomstolen, 2018-12-06, M 1944-18

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?	Svea Hovrätt, 2012-03-16, M 2403–11
Vad säger domar om hälsoskyddsrekvisitet?	Mark- och miljööverdomstolen, 2021-03-17, M 13574–19
Vad säger domar om miljöskyddsrekvisitet?	Mark- och miljööverdomstolen, 2017-04-19, M 10214–16 (MÖD 2017:70)
Vad säger domar om miljöskyddsrekvisitet?	Mark- och miljööverdomstolen, 2020-04-20, M 5783–19
Vad säger domar om miljöskyddsrekvisitet?	Svea hovrätt, 2011-06-01, M 1702–11
Vad säger domar om miljöskyddsrekvisitet?	Svea Hovrätt, 2010-06-08, M 7788–09 (MÖD 2010:28)
Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?	Va-nämnden, 2010-03-01, BVa 13/10, mål nr Va 16/08
Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?	Va-nämnden, 2009-02-23, BVa 3/09 mål nr Va 170/07
Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?	Va-nämnden, 2009-09-21, BVa 42, mål nr Va 39/08

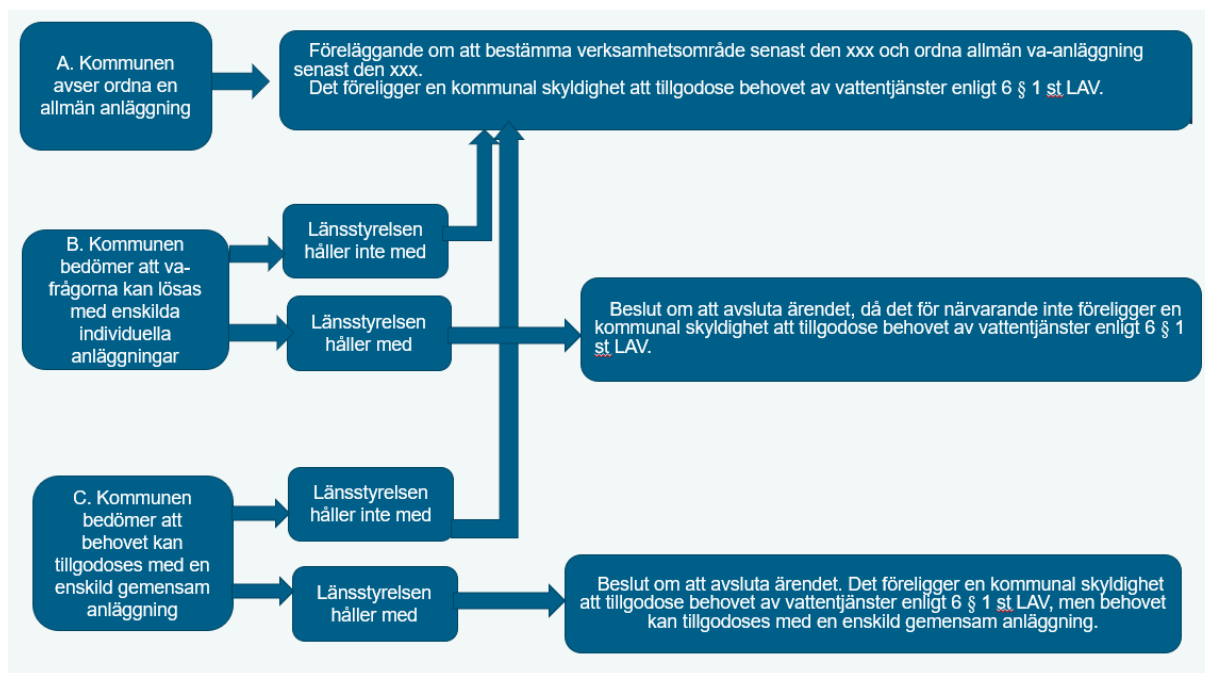
Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?	Mark- och miljööverdomstolen, 2017-11-10, M 3852–17
Vad säger domar om "större sammanhang" och "planmässigt samband"?	Miljööverdomstolen, 2010-06-08 M 7788–09 (MÖD 2010:28)
Enskilda individuella lösningar för dag- och dränvatten	Mark- och miljööverdomstolen, 2024-10-16, P 6313–23
Enskilda individuella lösningar för dag- och dränvatten	Mark- och miljööverdomstolen, 2012-05-24, M 9186–11
Nya och befintliga anläggningar som består av gemensamma ledningsnät kopplade till allmän anläggning	Mark- och miljööverdomstolen, 2021-08-27, M 10104-20 (MÖD 2021:12)
Nya och befintliga anläggningar som består av gemensamma ledningsnät kopplade till allmän anläggning	Svea Hovrätt, 2010-07-05, M 2350-10
Befintliga gemensamma anläggningar för vattentjänster	Va-nämnden, 2012-08-09, BVa 49, mål nr VA 110/11
Befintliga gemensamma anläggningar för vattentjänster	Svea Hovrätt, 2012-03-16, M 2403–11

Avsnitt där rättsfallet finns	Domstol, datum och målnummer
Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning behöver byggas ut?	Svea Hovrätt, 2010-07-05, M 2350–10
Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning planeras inrättas?	Va-nämnden, 2012-08-09, BVa 49, mål nr VA 110/11
Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning planeras inrättas?	Svea Hovrätt, 2012-03-16, M 2403–11
Vad säger domar om kommunens skyldigheter när en gemensam enskild anläggning är befintlig eller när en gemensam enskild anläggning planeras inrättas?	Mark- och miljööverdomstolen, 2021-08-27, M 10104-20 (MÖD 2021:12)

Steg 8-9 Beslut

- Steg 8: Beslut
- Steg 9: Underrättelse om beslut

Enligt 6 § LAV ska kommunen, om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas allmänna vattentjänster i ett större sammanhang, bestämma verksamhetsområde och se till att en allmän va-anläggning snarast och så länge behovet finns är i drift. Av 51 § LAV framgår att länsstyrelsen får förelägga kommunen att fullgöra den skyldigheten.

Figur 2 Översikt av beslut för scenarierna A, B och C

Beslut som länsstyrelsen har rätt att fatta med stöd av 51 § LAV inbegriper situation A. När kommunen avser ordna allmän anläggning. Även om kommunen instämmer i att de har en skyldighet att tillgodose behov enligt 6 § LAV i området så kan det ändå vara bra att länsstyrelsen fattar ett beslut som innehåller tidpunkter för när beslut om verksamhetsområde ska vara fattat och behov av vattentjänster ska vara ordnat genom allmän va-anläggning.

Det kan också handla om situation B. När kommunen bedömer att va-frågorna kan lösas med enskilda individuella anläggningar. Om länsstyrelsen inte håller med kommunen utan anser att det finns ett kommunalt ansvar enligt 6 § LAV blir det aktuellt med ett föreläggande, se avsnittet [Föreläggande om att bestämma verksamhetsområde och ordna allmän va-anläggning](#). I det fall länsstyrelsen bedömer att kommunalt ansvar för vattenförsörjning/avlopp inte föreligger bör ärendet också avslutas med ett beslut. Beslutet är i detta fall ett konstaterande av länsstyrelsen att kommunen för närvarande saknar skyldighet att tillgodose behovet av vattentjänster gällande dricksvatten/spillvatten/dag- och dränvatten. Se avsnitt [Beslut om att kommunen inte bedöms ha skyldighet att tillgodose behov av allmänna vattentjänster](#).

I situation C. När kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses med en enskild gemensam anläggning och länsstyrelsen instämmer i detta, saknas stöd i LAV för ett föreläggande om att inrätta en ny gemensamhetsanläggning för att tillgodose behovet av vattentjänster. Ärendet bör i så fall avslutas med ett beslut. Uppföljning kan behövas i ett senare skede av att gemensamhetsanläggningen har inrättats.

Situation C kan också innebära att behovet tillgodoses genom en befintlig enskild gemensam avlopps- och/eller dricksvattenanläggning. Har anläggningen förutsättningar för att fungera tillfredsställande utifrån behoven av skydd för människors hälsa och miljön, eventuellt efter tillsyn, kan ärendet också avslutas, se avsnittet [Beslut om att avsluta ärendet](#).

Beslut

Föreläggande om verksamhetsområde och allmän va-anläggning

Ett föreläggande om att fatta beslut om verksamhetsområde och att tillgodose behoven av vattentjänster genom en allmän va-anläggning måste vara så klart formulerat att kommunen har helt klart för sig vad länsstyrelsen kräver och motiven för dessa krav. Ett föreläggande ska vara möjligt för adressaten att efterkomma, rättsligt och faktiskt. Vidare ska beslutet innehålla ett datum för när det senast ska vara uppfyllt.

Till vem ska beslutet riktas?

Enligt 6 § LAV är det kommunen som har en skyldighet att bestämma verksamhetsområde och att tillgodose behovet av vattentjänster inom verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning. Ett tillsynsbeslut riktas sålunda till x kommun.

Beslutsmening

Beslutsmeningen ska vara så klar och tydlig att det inte kan missförstås vad länsstyrelsen avser med beslutet.

Förslag på formulering

Länsstyrelsen förelägger (*X kommun, organisationsnummer*)

- att senast den (*dag månad år*) bestämma verksamhetsområde för allmänna vattentjänster avseende (*dricksvatten/spillvatten/dag- och dränvatten*) inom ett område som minst omfattar de i kartan i bilaga 1 markerade fastigheterna
- att för ovan beslutade verksamhetsområde senast (*dag månad år*) tillgodose behovet av vattentjänster (*dricksvatten/spillvatten/dag- och dränvatten*) genom en allmän va-anläggning.

Där det föreligger behov av allmänna vattentjänster är det va-huvudmannens ansvar att avgöra lämpligaste lösning och teknik. Detta prövas utifrån annan lagstiftning vid en tillståndsansökan/anmälan och ligger utanför länsstyrelsens tillsynsansvar enligt LAV. Beslutet ska därför inte innehålla någon specifikation av teknik.

Avgränsning av vattentjänster som föreläggandet gäller

Det är viktigt att länsstyrelsen är tydlig med vilka vattentjänster som beslutet avser. Formuleras till exempel beslutet så att det gäller "avlopp" så inbegrips även dag- och dränvatten.

Avgränsning av vilka fastigheter föreläggandet gäller

Det är också viktigt att avgränsningen av det område som avses är tydlig. Tydligast är att ange fastighetsbeteckningar för de fastigheter som är berörda alternativt att ange avgränsning på en karta som läggs som bilaga till beslutet.

Tid för åtgärd

Av 6 § LAV framgår att kommunen ska uppfylla skyldigheten snarast. I 17 § LAV anges dock att *"huvudmannen får vänta med att utföra de anläggnings- eller utbyggnadsarbeten som är nödvändiga för att fastighetsägaren ska kunna använda va-anläggningen, om arbetena*
1. behöver samordnas med andra arbeten och samordningen annars skulle väsentligt försvåras, och
2. utförs i den ordning som följer av huvudmannens utbyggnadsplan."

Av prop. 2005/06:78 framgår att huvudmannen bör ha rätt att följa en egen, antagen plan för att ordna en allmän va-anläggning, så länge inte detta görs i syfte att förhåla genomförandet av beslutet om verksamhetsområdet. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 69) Detta har fått genomslag i rättspraxis. Det krävs dock starka, objektivt godtagbara motiv för att få skjuta upp arbetena och enbart finansiella hinder mot en utbyggnad har inte godtagits i praxis. Enligt praxis kan det räcka med en tidssatt utbyggnadsplan för att motivera en utbyggnad av den allmänna va-anläggningen i en viss ordning.

Vad säger domar om tid för genomförande av åtgärd?

I [MÖD M 4549-19](#) framgår att domstolen vid syn kunnat konstatera att de topografiska förhållandena i området är kuperade. I domskälen anger MÖD bl.a. följande:
"Utbyggnadsplanen framstår mot bakgrund av svårigheterna som fullgörande av föreläggandet medför – faktiska och rättsliga – inte vara upprättad i syfte att förhåla genomförandet. Det finns därför skäl att skjuta upp tidpunkten för beslut om verksamhetsområde och för när behovet av allmänna vattentjänster senast ska tillgodoses i enlighet med planen."

Mål nr [M 1803-13](#) från Svea hovrätt gällde bland annat tidpunkten för ordnande av allmän va-anläggning och bestämmande av verksamhetsområde för ett fritidshusområde med drygt 150 bristfälliga enskilda avlopp. Va-nämnden ansåg att kommunen inte hade något samlat dokument för va-planer eller någon egentlig utbyggnadsplan. Kommunens investeringsbudget jämte utbyggnadsplaneringen för den kommande femårsperioden motsvarade dock i väsentliga delar innehållet i en egentlig utbyggnadsplan. Va-nämnden ansåg inte att de miljö- och hälsomässiga skälen för att frångå denna planering var tillräckliga eftersom andra områden med utbyggnadsbehov då skulle försenas. Efter överklagande från kommunen ändrade domstolen Va-nämndens beslut enbart genom att tidpunkten för när utbyggnaden av den allmänna va-anläggningen skulle vara klar flyttades fram till fem år efter avgörande i målet vunnit laga kraft.

Ett utbyggnadsbehov kan avse att tillgodose såväl befintlig som kommande bebyggelse. I Va-nämndens beslut i mål [BVa 84](#) anges att när utbyggnaden motiveras av kommande bebyggelse så kan kravet på snar utbyggnad inte ställas lika högt. Va-nämnden uttalade dock också: *"Det finns i normalfallet inte något utrymme för att beakta annat än miljö- och hälsomässiga krav vid bedömningarna. Om en kommun har realistiska möjligheter att utföra en utbyggnad tidigare än vad som anges i va-planen så ska därför planen kunna frångås."*

Redogörelse för ärendet

En redogörelse över vad som hänt i ärendet, till exempel

- Hur och på vilka grunder har ärendet initierats?
- En beskrivning av området. Till exempel hur många boende, bebyggelsens täthet, naturgivna förutsättningar, den förväntade utvecklingen av området m.m.
- En redogörelse för de boende i områdets syn på saken. Vilka problem upplever de? Finns initiativ till enskild gemensam lösning?
- Vilka undersökningar ligger till grund för beslutet, till exempel vattenprover, platsbesök, recipientkontroller?
- Övriga faktorer som på något vis påverkar länsstyrelsens beslut.
- En redogörelse för vilken kommunikering som skett med kommunen och vilka uppgifter som har kommit in.

Motivering

En myndighets beslut ska alltid motiveras och i skälen ska alla omständigheter finnas med som varit avgörande för beslutet. Kravet på motivering av myndighetsbeslut framgår av 32 § förvaltningslagen. Motiveringen bör innehålla vilka behov enligt 6 § LAV den tekniska lösningen behöver uppfylla för att skyddet för människors hälsa och miljö ska tillgodoses.

Motiveringen och vilken avvägning som gjorts måste redovisas i beslutet för att kommunen ska förstå och själv kunna värdera länsstyrelsens argument, se till exempel JO:s uttalande i ärende dnr 5756-2012. JO skriver sammanfattningsvis: *"Det är viktigt att understryka att det inte räcker som motivering att bara återge tillämpliga bestämmelser. Den egentliga motiveringen, slutsatsen, ska utgöras av en redovisning av myndighetens bedömning av betydelsefulla fakta i det enskilda fallet med utgångspunkt från rättsläget."*

Även skäl som talar mot beslutet bör tas med, och grunderna för varför beslutet ändå fattats.

Det är viktigt att motivera valet av datum för när åtgärd senast ska ha vidtagits. Ett skäl för kortare tid kan vara att nuvarande situation utgör en akut hälsofara för de boende.

Av beslutet ska vidare framgå att kommunikering skett till kommunen och hur länsstyrelsen har beaktat inkomna synpunkter. Detta kan lämpligen ingå som en del i bedömningen och motiveringen av beslutet.

LAV innehåller inga bestämmelser om rimlighetshetsbedömning. Motiveringen behöver därför inte innehålla bedömning av uppskattade kostnader i förhållande till hälso-/miljönytta.

Lagstöd

Lagstöd och hur myndigheten tillämpat bestämmelserna i det enskilda fallet måste anges i beslutet. Tillämpliga bestämmelser kan vara 6 § och 51 § LAV.

Underrättelse om hur man överklagar

En underrättelse om hur man överklagar ska enligt 33 § förvaltningslagen innehålla information om vilka krav som ställs på överklagandets form och innehåll och vad som gäller i fråga om ingivande och överklagandetid.

Vite

Ett föreläggande får enligt 51 § LAV förenas med vite. I övrigt gäller bestämmelserna i lag (1985:206) om viten ([viteslagen](#)). Mark- och miljödomstolen prövar efter särskild ansökan frågor om utdömande av vite som har förelagts enligt LAV. Detta framgår av 55 § LAV.

Vitesbelopp

Av 3 § viteslagen 3 § framgår att när vite föreläggs, ska det fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa det föreläggande som är förenat med vitet. Vitet ska fastställas till ett bestämt belopp, om annat inte följer av 4 §.

I förarbetena till viteslagen anges "Av regeln följer att vitesbeloppet i första hand skall bestämmas till en sådan storlek att det kan antas bryta eventuellt motstånd hos adressaten mot att följa föreläggandet. Tidigare ådagalagd tredska kan härvid vara av betydelse. Myndigheten bör också ta hänsyn till vad som kan vara känt om adressatens förmögenhetsförhållanden liksom i förekommande fall till värdet av det föremål som avses med föreläggandet och till samhällsintresset av att föreläggandet vinner efterrättelse. Särskilt när fråga är om ett föreläggande som riktar sig till någon i egenskap av ägare till fastighet eller annan egendom faller det sig vidare naturligt att vitet bestäms så att beloppet inte understiger kostnaden för den förelagda åtgärden eller den vinst eller besparing som en adressat normalt kan antas göra genom att inte efterkomma föreläggandet. Adressaten bör ju finna det mera ekonomiskt fördelaktigt att följa föreläggandet än att betala vitet, om vitesföreläggandet skall ha önskvärd effekt. Det bör understrykas att avsikten med regeln är att ge uttryck åt en allmän princip: i det särskilda fallet kan omständigheterna vara svårutredda och åtskilliga antaganden eller presumtioner behöva göras. På vissa områden torde man få räkna med en schabloniserad tillämpning." (Prop. 1984/85: 96 med förslag till lag om viten m.m., 1984, s. 49)

Syftet med vitet enligt viteslagen är sålunda att få verksamhetsutövaren att välja att åtgärda istället för att betala vitet. Vitesbeloppet bör då sättas ungefär i nivå med vad ett verksamhetsområde och ordnandet av en allmän anläggning skulle kosta kommunen att genomföra, eller lite högre. Det kan behövas en närmare beskrivning av området, eventuellt finns en va-utredning att utgå ifrån. Sådant som kan påverka eventuella kostnader är vad det är för vattentjänster som det finns behov av och vilken teknisk lösning som skulle kunna komma ifråga. Behövs det ett nytt vattenverk, pumpstation eller liknande, som ger specifika kostnader som behöver räknas med? Hur många personer/PE/fastigheter ingår i verksamhetsområdet? Vad kostar generellt va-ledningar att anlägga i kommunen?

Saknas det uppgifter om faktiska kostnader är ett alternativ att räkna på schabloner, se resonemanget i propositionen (Prop. 1984/85: 96 med förslag till lag om viten m.m., 1984, s. 49). Sådana schabloner kan till exempel hittas i Svenskt Vattens investeringsrapport [Investeringsbehoven - Svenskt Vatten](#).

Vad säger domar om vitesförelägganden enligt LAV?

I MÖD [M 4549-19](#) skriver domstolen: "Ett föreläggande kan förenas med vite om det behövs i syfte att säkerställa att den mot vilken föreläggandet riktas fullgör vad som föreskrivits. Det har sedan lång tid funnits ett konstaterat behov av allmänna va-tjänster inom området

Vidja och kommunen har tidigare förelagts att tillgodose detta behov. Mot bakgrund av detta finns det skäl att, som länsstyrelsen har gjort, förena föreläggandet med vite. Kommunen har inte invänt mot beloppen i och för sig och de framstår enligt Mark- och miljööverdomstolens bedömning som väl avvägda för att tjäna sitt syfte.” Vitesbeloppet var i detta mål satt till 4 miljoner kronor.

Beslut om att avsluta ärendet

Beslut om att avsluta ärendet när kommunal skyldighet inte föreligger

Även om länsstyrelsen bedömer att kommunal skyldighet inte föreligger bör ärendet avslutas med ett beslut. Beslutet är i detta fall ett konstaterande att länsstyrelsen bedömer att kommunen för närvarande saknar skyldighet att tillgodose behovet av vattentjänster gällande dricksvatten/spillvatten/dag- och dränvatten med en allmän anläggning.

Beslutet kan formuleras på följande sätt:

Länsstyrelsen beslutar att avsluta ärendet.

I övrigt behöver beslutet innehålla lagstöd, redogörelse för ärendet, motivering och besvärshänvisning, se relevanta delar av avsnittet [Föreläggande om verksamhetsområde och allmän va-anläggning](#).

Beslut om att avsluta ärendet vid inrättande av enskild gemensam anläggning

När kommunen bedömer att behovet kan tillgodoses genom att inrätta en ny enskild gemensam anläggning, finns inget stöd i LAV för ett föreläggande om att inrätta en sådan anläggning. Om länsstyrelsen instämmer i kommunens bedömning bör myndigheten besluta att avsluta ärendet och senare följa upp att gemensamhetsanläggningen har inrättats i enlighet med en tidsplan som länsstyrelsen godtagit.

Beslut kan formuleras på följande sätt:

Länsstyrelsen beslutar att avsluta ärendet.

I övrigt behöver beslutet innehålla lagstöd, redogörelse för ärendet, motivering och besvärshänvisning, se relevanta delar av avsnittet [Föreläggande om verksamhetsområde och allmän va-anläggning](#).

Underrättelse om beslut

Av 33 § förvaltningslagen framgår att en myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende så snart som möjligt ska underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövligt.

Kommunen ska även underrättas om hur ett överklagande går till, se avsnitt [Underrättelse om hur man överklagar](#).

Det är länsstyrelsen som bestämmer hur underrättelsen ska ske. En underrättelse ska dock alltid vara skriftlig om en part begär det. Underrättelse får ske genom delgivning.

Överprövning av länsstyrelsens beslut

Överprövande i första instans är mark- och miljödomstolen, vars beslut i sin tur kan överklagas till mark- och miljööverdomstolen (MÖD).

Relevanta rättsfall

Avsnitt där rättsfallet finns	Avgörande instans, datum och målnummer
Vad säger domar om tid för genomförande av åtgärd?	Mark- och miljööverdomstolen, 2020-01-16, MÖD M 4549-19
Vad säger domar om tid för genomförande av åtgärd?	Svea Hovrätt, 2013-06-27, M 1803-13
Vad säger domar om tid för genomförande av åtgärd?	Va-nämnden, 2012-11-30, BVa 84, mål nr Va 75-76/11
Motivering	JO, 2013-02-06, dnr 5756-2012
Vad säger domar om vitesförelägganden enligt LAV?	Mark- och miljööverdomstolen, 2020-01-16, M 4549-19

Steg 10 Uppföljning av beslut

- Steg 10: Uppföljning av beslut

Efter att de tidpunkter som angivits i länsstyrelsens beslut passerat bör länsstyrelsen följa upp att åtgärder vidtagits i enlighet med tillsynsbeslutet, under förutsättning att beslutet har vunnit laga kraft. Har länsstyrelsens föreläggande överklagats behöver länsstyrelsen invänta överprövande instansers beslut.

När beslutet avser föreläggande om verksamhetsområde och ordnande av allmän anläggning

Länsstyrelsen bör efterfråga kommunens beslut om verksamhetsområde när tidpunkt för detta har passerats i det laga-kraft-vunna beslutet. Har inte kommunen fattat beslut om verksamhetsområde behöver länsstyrelsen överväga att gå vidare med ett föreläggande som förenas med vite.

På motsvarande sätt bör länsstyrelsen begära in kommunens redogörelse för att den allmänna va-anläggningen ordnats när tidpunkten för detta har passerats i det laga-kraft-vunna beslutet.

Kommunens beslut om verksamhetsområde

Av 2 § LAV framgår att med ett verksamhetsområde avses ”*det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän va-anläggning*”.

Det är kommunfullmäktige som fattar beslut om att fastställa en allmän va-anläggnings verksamhetsområde och dess gränser. Av beslutet om verksamhetsområde ska framgå vilka fastigheter som ingår i området (7 § LAV) och vilka vattentjänster som kommunen tillgodoser behovet av. Beslutet är en allmän handling.

Ordnande av allmän va-anläggning

LAV är teknikneutral, det innebär att det är kommunen som har bestämmanderätten när det gäller hur vattentjänsten ska ordnas. I 10 § LAV finns en generell bestämmelse om att ”*en allmän va-anläggning ska ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. När det är förenligt med anläggningens huvudsakliga ändamål, bör den ordnas och drivas så att också andra allmänna intressen som har behov av anläggningen kan tillgodoses.*” En allmän va-anläggning kan omfattas av bestämmelser om anmälan och tillstånd i miljöbalken och i livsmedelslagstiftningen och det är i första hand i den prövningen som avgörs om den tekniska lösningen är tillräcklig för att skydda människors hälsa och miljön samt om tillräcklig hänsyn tas till hushållningen med naturresurser.

Överföringsledningar och centrala avloppsreningsverk för spillvattenrening kan vara ett alternativ, men det finns inga rättsliga hinder i LAV för varken småskaliga eller källsorterande avloppslösningar. Det är däremot inte möjligt att bestämma ett verksamhetsområde för endast bad-, disk- och tvättvatten, eftersom det per definition omfattas av spillvattenavledning. (Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster, 2006, s. 44)

I länsstyrelsens tillsynsansvar ingår inte kontroll av att de enskilda fastigheterna är fysiskt påkopplade till den allmänna va-anläggningen. Inom ett verksamhetsområde kan enskilda individuella anläggningar finnas för enstaka fastigheter, eftersom va-huvudmannen inte kan tvinga fram fysisk påkoppling med stöd av LAV även om förbindelsepunkt är upprättad. Om det finns miljö- eller hälsomässiga skäl är det dock möjligt för den kommunala miljönämnden att med stöd av miljöbalken förelägga en fastighetsägare att ansluta till en allmän va-anläggning.

Länsstyrelsens bedömning

Bedömer länsstyrelsen att kommunen följt tillsynsbeslutet kan ärendet avslutas. I annat fall behöver myndigheten överväga att gå vidare med vitesföreläggande, se avsnitt [Vite](#).

När beslutet innebär att ärendet avslutats eftersom enskild gemensam anläggning avses inrättas

Har länsstyrelsen fattat ett beslut om att avsluta tillsynsärendet för att behov av en vattentjänst tillgodoses genom att inrätta en enskild gemensam anläggning behöver myndigheten i ett senare skede följa upp att anläggningen har inrättats i enlighet med den redovisade och godtagna tidsplanen.

Saknas godtagbara skäl för att gemensam anläggning inte har inrättats inom den givna tidsramen och förutsättningarna i övrigt är desamma som då länsstyrelsen fattade beslutet så behöver myndigheten överväga att gå vidare och förelägga kommunen att bestämma verksamhetsområde och ordna allmän anläggning, se avsnitt [Föreläggande om verksamhetsområde och allmän va-anläggning](#).

Vägledning från nationella myndigheter i frågor som kan beröra LAV

Boverket

Boverket är ansvarig myndighet för vägledning bland annat vad gäller översikts- och detaljplanering vilket är av stor betydelse för vatten- och avloppsfrågorna.

- [Boverkets vägledning om vattenförsörjning i PBL](#)
- [Boverkets vägledning om vattenförsörjning i översiktsplanering](#)
- [Boverkets vägledning om hur dagvatten bör hanteras i den fysiska planeringen](#)

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket driver och samordnar miljöarbetet i Sverige. Myndigheten ansvarar bland annat för frågor som handlar om klimat och luft, biologisk mångfald, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket är också beredskapsmyndighet med särskilt ansvar för avlopps- och avfallshantering och är tillsynsvägläggande myndighet för tillsynen enligt miljöbalken över bland annat större avlopps- och dagvattenanläggningar, samt för markavvattning

- [Naturvårdsverkets vägledning och stöd för arbetet med avlopp inklusive dagvatten](#).
- [Naturvårdsverkets vägledning om hållbar dagvattenhantering](#)
- [Naturvårdsverkets vägledning om markavvattning](#)

Livsmedelsverket

Livsmedelsverket samordnar dricksvattenfrågorna ur ett klimatanpassnings- och beredskapsperspektiv. De föreskriver om dricksvattenkvalitet för allmän dricksvattenförsörjning och ger ut allmänna råd om dricksvattenkvalitet för enskild vattenförsörjning till exempel hushåll med egen brunn.

- [Livsmedelsverkets vägledning om dricksvatten](#)
- [Livsmedelsverkets vägledning om dricksvattenanläggningar](#)

- [Livsmedelsverkets vägledning om dricksvatten från små dricksvattenanläggningar för privat bruk](#)

Sveriges geologiska undersökning

Sveriges geologiska undersökning har ett särskilt ansvar för det nationella miljökvalitetsmålet Grundvatten av god kvalitet.

- [SGUs vägledning om brunnar och dricksvatten](#)

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten vägleder om [avloppsanläggningar dimensionerade för högst 200 personequivaler](#) och om [miljökvalitetsnormer](#) i tillsyn och prövning.

Havs- och vattenmyndigheten vägleder också om [vattenverksamheter](#) (med undantag för markavvattning, se Naturvårdsverket).

Hur lag om allmänna vattentjänster förhåller sig till miljöbalken, livsmedelslagen och plan- och bygglagen

Utöver lagen om allmänna vattentjänster regleras va-frågor främst i miljöbalken och plan- och bygglagen (PBL) med följdförfattningar. Dessutom finns relevant lagstiftning i till exempel anläggningslagen (AL), ledningsrättslagen, samt lag om förvaltning av samfälligheter. När det gäller dricksvatten tillkommer livsmedelslagstiftningen. Det finns också en koppling mellan LAV och badvattenförordningen.

De bestämmelser om vatten- och avloppsfrågor som finns har inte skrivits i ett enda sammanhang. Vissa bestämmelser i dagens lagstiftning har sitt ursprung från 1860-talet då det främst handlade om hälsoskydd och lokala risker för det som då kallades sanitär olägenhet, medan andra nyare bestämmelser har sin grund i EU-direktiv. Det finns dock gemensamma nämnare som handlar om skydd av miljön och människors hälsa.

Tabell 1 Jämförelse av syfte i fyra olika lagstiftningar som alla berör va-frågor

	Plan- och bygglagen	Livsmedels-lagen	Miljöbalken	Lagen om allmänna vattentjänster
Lag-stiftningens syfte	1 kap. 1 § I denna lag finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. 2 kap. 2 § Planläggning och prövningen i ärenden om lov eller förhandsbesked enligt denna lag ska syfta till att mark- och vattenområden används för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov.	1 § Denna lag syftar till att säkerställa en hög skyddsnivå för människors hälsa och för konsumenternas intressen när det gäller livsmedel.	1 kap. 1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö.	1§ Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön.

Tillsyn enligt LAV utesluter inte tillsyn enligt miljöbalken eller annan lagstiftning utan lagstiftningarna gäller parallellt och var för sig. Det innebär till exempel att länsstyrelsen utifrån 6 § LAV kan ha tillsyn över att en kommun uppfyller behoven av skydd för människors hälsa och miljön genom att till exempel efterfråga underhållsplaner för den kommunala anläggningen som helhet, samtidigt som länsstyrelsen eller kommunens miljönämnd med stöd av miljöbalken kan ha tillsyn på samma anläggning för att kontrollera regelefterlevnad mot villkor i ett tillstånd.

Vattenförvaltning och miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer har stor betydelse vid bedömningen av behovet av att ordna vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang enligt 6 § LAV då de är viktiga beslutsunderlag för att avgöra om miljörekvisitet är uppfyllt.

Bestämmelser om miljö kvalitetsnormer finns bland annat i 5 kap. miljöbalken och i vattenförvaltningsförordningen samt i Havs- och vattenmyndighetens och SGU:s föreskrifter. Miljö kvalitetsnormer för vatten omfattar såväl ytvatten som grundvatten. Ytvatten är inlandsvatten utom grundvatten, vatten i övergångszon samt kustvatten (när det gäller kemisk status även territorialvatten).

Miljö kvalitetsnormerna beslutas i form av föreskrifter från den länsstyrelse som är vattenmyndighet i respektive distrikt. I databasen [Vatteninformationssystem Sverige](#) presenteras den beslutade miljö kvalitetsnormen för varje vattenförekomst tillsammans med data om påverkan, status, risk, åtgärdsförslag och motiveringstexter som redovisar skälen för miljö kvalitetsnormen.

Av 5 kap. 3 § framgår att myndigheter och kommuner ska ansvara för att miljö kvalitetsnormer följs. I 5 kap. 4 § miljöbalken stadgas att prövningsmyndigheten inte får tillåta att en verksamhet påbörjas om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att

det äventyrar möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Vid provningen ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr. Vidare får rimlighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § miljöbalken inte resultera i lägre krav än som följer av 5 kap. 4 § miljöbalken. Försämringsförbudet bedöms i förhållande till den kvalitet vattenförekomsten har enligt statusklassningen och äventyrandebedömningen görs i förhållande till den kvalitet på vattnet som ska uppnås enligt miljökvalitetsnormen.

Havs- och vattenmyndigheten vägleder om [hur miljökvalitetsnormer för vatten ska beaktas vid tillsyn och provning enligt miljöbalken](#).

Va-planer, vattentjänstplaner och vattenplaner

I följande avsnitt beskrivs kommunala planer som berör va-frågor. Samtliga beskrivna typer av planer kan vara viktiga underlag för länsstyrelsen i tillsynen av att kommunen fullgör skyldigheten enligt 6 § LAV.

Kommunal va-plan

Sedan 2016 finns ett krav på kommunal va-plan i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Syftet med planen är att genomföra åtgärder i enlighet med denna så att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas. En va-plan kan antingen inbegripa eller kopplas till en rad andra styrdokument som till exempel vattenförsörjningsplan, förnyelseplan för allmänt va, utbyggnadsplan, dagvattenstrategi, va-policy och liknande dokument.

Det finns [en vägledning för kommunal va-planering](#) (Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, 2014) med syftet att underlätta kommunernas planering för en trygg och hållbar va-försörjning. Vägledningen om kommunal va-planering är dock inte uppdaterad efter att krav på att en kommun ska ha en vattentjänstplan (6 a § LAV) infördes 2023.

Vattentjänstplan

Av 6 a § LAV framgår att en vattentjänstplan ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. En vattentjänstplan ska också innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna va-anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall.

Av proposition 2021/22:208 framgår att en utbyggnadsplan i va-planen kan utgöra en del av vattentjänstplanen, men att en utbyggnadsplan i form av en tidsplan för utbyggnad av allmänt va i olika områden inte motsvarar en vattentjänstplan. De vatten- och avloppsvattenplaner som ska tas fram enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram rör delvis samma frågor som vattentjänstplanerna och kan därför lämpligen hanteras i samma process. (Prop. 2021/22:208, Vågar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 27)

I förarbetena har regeringen vidare påtalat att behovet av allmänna vattentjänster och därmed också omfattningen av kommunens skyldigheter enligt LAV kan se olika ut i landets

kommuner. Det närmare innehållet i en vattentjänstplan har därför lämnats till kommunerna att bestämma utifrån deras egna behov och förutsättningar (Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster, 2022, s. 27)

Vattenplan

Ytterligare en typ av plan som kan beröra va-frågor men som inte är reglerad i lagtext eller motsvarande är vattenplan. Syftet med en vattenplan, som den beskrivs i Havs- och vattenmyndighetens vägledning om kommunal va-planering, är att beskriva vilka planeringsförutsättningar som gäller för samtliga vattenmiljöer inom de avrinningsområden som finns inom kommunen. Vattenplanen kan beskriva vilka naturvärden som är värdefulla, hur belastningssituationen ser ut, samt vilka åtgärder som behövs för att uppnå och bevara en god vattenkvalitet ur flera perspektiv. (Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket, 2014)

Referenser

Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket. (2014). *Rapport 2014:1. Vägledning för kommunal VA- planering – för hållbar va-försörjning och god vattenstatus*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Livsmedelsverket. (2024). *Dricksvatten från små dricksvattenanläggningar för privat bruk*. Hämtat från [www.livsmedelsverket.se](https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/faktaskrift/faktaskrift_dricksvattenbrunnar_for_privatbruk_a4_webb.pdf):
https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/faktaskrift/faktaskrift_dricksvattenbrunnar_for_privatbruk_a4_webb.pdf

Maj:t, K. (den 25 februari 1955). Prop. 1955:121. Nr 121 Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om allmänna vatten- och avloppsanläggningar, m. m.; given Stockholms slott den 25 februari 1955. Stockholm.

Regeringen. (1984). Prop. 1984/85: 96 med förslag till lag om viten m.m. Stockholm.

Regeringen. (1997). Prop. 1997/98:45, Miljöbalk, del 2. Stockholm.

Regeringen. (2006). Prop. 2005/06:78, Allmänna vattentjänster. Stockholm.

Regeringen. (den 18 mars 2010). Prop. 2009/10:170, En enklare plan- och bygglag. Stockholm.

Regeringen. (den 31 mars 2022). Prop. 2021/22:208, Vägar till hållbara vattentjänster. Stockholm.

Riksdagen. (1955). Lag (1955:314) om allmänna vatten och avloppsanläggningar.

Riksdagen. (1970). Lag (1970:244) om allmänna vatten och avloppsanläggningar.

Riksrevisionen. (2018). *Rapport 2018:31, Bädda för bättre tillsyn*. Stockholm: Riksrevisionen.

SOU 1953:31. (1953). *Statens offentliga utredningar 1953: 31, Förslag till hälsovårdsstadga m.m, Betänkande avgivet av 1948 års Hälsovårdsstadgekommitté*. Stockholm.